

Rupert Rezső politikai pályája, 1920–1926

Tartalom

1. Bevezetés	2
1.1. Historiográfia és források	3
2. Rupert Rezső közéleti és politikai pályája 1920-ig	3
2.1. A megbecsült polgár egzisztenciájának kialakítása Veszprémben (1909–1914)	3
2.2. A világháború hatása és hivatali kinevezése	5
2.3. Az őszirózsás forradalom hatása (1918–1919)	6
2.4. A Tanácsköztársaság hatása	9
3. Az ellenforradalommal	10
3.1. Megválasztása nemzetgyűlési képviselőnek	10
3.2. Első felszólalásának körülményei a Nemzetgyűlésben	12
3.3. Konfliktusok a Nemzetgyűlésben	15
4. Politikai irányváltás balra	18
4.1. Antiszemitizmus	18
4.2. A pártváltás és az 1922. évi választások	20
4.3. Súly a átalakult pártpolitikában	22
5. A liberális ellenzéki politikus	24
5.1. Rupert az utolsó Nemzetgyűlésben	24
5.2. Hozzászólása a frank-ügy egy „szálához”	25
5.3. Az 1926. évi választások	27
6. Összefoglalás	27
7. Bibliográfia	30
7.1. Források	30
7.1.1. Elsődleges források	30
7.1.2. Másodlagos források	31
7.1.3. Forráskiadványok	31
7.2. Szakirodalom	31

1. Bevezetés¹

Rupert Rezső ügyvéd 1920-tól 1947-ig lényegében megszakítás nélkül aktívan részt vett az országos politikában. Az 1927 és 1935 közötti időszakot leszámítva a törvényhozás tagjaként fejtette ki tevékenységét. Jelen volt a Horthy-korszak hajnalán és a Kádár-korszakot megelőző koalíciós időszak Nemzetgyűlésében is. A politikában való részvétel végső felhagyására csak a kommunista hatalomátvétel és hajlott kora tudta kényszeríteni. Vidékre történő internálását követően már nem tért vissza a közéletbe, 1961. január 20-án hunyt el Szentendrén.²

Dolgozatomban Rupert politikai pályafutásának kezdeti, 1920–1926-ig terjedő időszakát vizsgálom. 1920 és 1926 egyszerre jelentenek (rész)korszakhatárt Rupert Rezső és Magyarország politikatörténetében. A veszprémi ügyvéd 1920-ban nemzetgyűlési képviselővé választásával vált az országos politika részesévé. Az 1926. decemberi országgyűlési választáson elszenvedett vereségével pedig lezárult nemzetgyűlési képviselőisége és csupán 1931-ben – immár Nemzeti Radikális Párt listájáról – került be ismét a magyar törvényhozásba.³ Mindeközben a nemzetgyűlés két ciklusa alatt formálódott ki – ahogy Romsics Ignác idézi – az „irányított demokrácia”, mely meghatározta az 1944-ig a magyar politikai rendszer szerkezetét. Ugyancsak 1926-ban alakult az egykamarás Nemzetgyűlés kétkamarás Országgyűléssé,⁴ valamint ehhez az évhez köthető a liberális ellenzék végleges átalakulása volt Vázsonyi Vilmos halálával.⁵

Munkámban nem vállalkozhattam arra, hogy erre a rövid időszakra vonatkozólag is Rupert kiterjedt tevékenységének minden elemét megvizsgáljam. Dolgozatom fókuszában a politikai pálya színeváltozásai mögött meghúzódó okokat kerestem. Hogy jutott el a folyamatos megéljenzéstől és választókerületének feltétlen hűségétől egészen a gyakorlati kudarcig? Valóban liberális volt, vagy csak rossz kérdéseket feszegetett? Milyen mozgatórugók vezérelték tetteiben? Az eseményekkel haladva az időrendi sorrend mellett igyekszek rávilágítani olyan összefüggésekre vagy éppen ellentmondásokra, melyek választ adnak a kérdésekre.

1.1. Historiográfia és források

Rupert Rezsőről egyedül a többek közt haderőszervezéssel foglalkozó Földesi Ferenc⁶ adott ki 2019-ben egy forrásgyűjteményt személyére vonatkozólag, melyben elsősorban sajtóforrásokat és nemzetgyűlési naplórészleteket publikált a politikus tevékenységéről.⁷

¹ Köszönöm Eöry Áron és Ordasi Ágnes levéltáros-történészeknek, hogy megosztották velem a dolgozat témájához kapcsolódó forrásaikat.

² A „vidéki fiskális” Rupert Rezső. Publicisztikák, nemzetgyűlési felszólalások, interpellációk, képviselői indítványok és írások Rupert Rezsőről. Szerk. Földesi Ferenc. (Veszprémi Szemle könyvek 12.) Veszprém 2019. 24–25. (a továbbiakban: VF)

³ Uo.

⁴ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Budapest 2005.³ 223–225.

⁵ L. Nagy Zsuzsa: Bethlen liberális ellenzéke. A liberális polgári pártok, 1919–1931. Budapest 1980. 166–167.

⁶ Földesi Ferenc kutatásai: (<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10012636&view=dataSheet> – letöltés ideje: 2025.01.15.)

A sajtóforrások kutatásából kiindulva kezdtem levéltári kutatásba Rupert sajtóperei kapcsán Budapest Főváros Levéltárában. A jólrendezett levéltári anyagból – azt leszámítva, hogy a tárgyalásokról részletes jegyzőkönyv hozzájuk nem tartozik – remekül rekonstruálhatóak a bírósági szakaszok menete. Bár leginkább a Budapesti Királyi Ügyészség állagára szenteltem figyelmemet, az ügyiratok anyagához mindig mellékeltek a jogszolgáltatás magasabb szerveinek ítéleteit is. Ezen felül kutatásokat folytattam a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárban őrzött vonatkozó belügyminisztériumi anyagban, illetve a Veszprém Vármegyei tagintézményben a vármegye működésére vonatkozóan. Előbbi esetben a bőséges forrásanyagban csak vonatkozólag, utóbbiban az eltelt évtizedek anyagpusztulása miatt leginkább csak a vármegye jegyzőkönyveiben töredékes, de hasznos adatokat sikerült szereznem Rupert Rezső működéséről.

Rupert politikai pályájának áttekintéséhez természetesen felhasználtam Romsics Ignác köztörténeti, Püski Levente politikatörténeti, Sipos Balázs sajtótörténeti, Sipos József az 1922-es választásokról, L. Nagy Zsuzsa a liberális ellenzékéről és Nagy Szabolcs Veszprém XX. századi történetéről szóló munkáit.

2. Rupert Rezső közéleti és politikai pályája 1920-ig

2.1. A megbecsült polgár egzisztenciájának kialakítása Veszprémben (1909–1914)

Rupert Rezső a Veszprém vármegyei Devecserben született 1880. május 25-én. Édesapja, Rupert Ferenc helyi cipésmester volt, édesanyja, Szedlmayer Mária pápai feltehetően háztartásbeli asszony volt. A devecseri elemi iskola elvégzését követően 1892-ben a Pápai Katolikus Gimnáziumba iratták be. Már kitűnő tanuló volt, mikor a bencés intézményből 1897-ben átiratkozott a veszprémi Római Katolikus Főgimnáziumba. Itt ifjú reménységként többek közt anyagi támogatásban is részesítették különféle, a tanulók számára létesített városi és vármegyei alapokból. A piaristáktól 1900-ban kitűnő érettségivel távozott.⁸ Itt végzett tanulmányai során ismerkedhetett meg Rainprecht Antallal, aki felsőbb évesként, módos és nagymúltú családi háttérrel mintát is adhatott számára. Vele biztosan érintkezésbe is került, tagtársak voltak az iskolai „Ányos-önképzőkör” keretein belül. Utóbbi az intézmény hallgatóit egy – a ’48-as hagyomány mentén – hazafias szépirodalmi diákkörbe tömörítette, aminek elnökségét Rupert látta el 8. osztályban.⁹

Még a századfordulón felvette fakultását a Fővárosi Királyi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. 1903-tól 1905-ös diplomaszerzéséig Egerben folytatta tanulmányait. Még az 1905-ös év októberében gyakornokként helyezkedett el a dualizmus neves jogtudósának, Edvi Illés Károlynak az ügyvédi irodájában.

⁷ A „vidéki fiskális” Rupert Rezső. Publicisztikák, nemzetgyűlési felszólalások, interpellációk, képviselői indítványok és írások Rupert Rezsőről. Szerk. Földesi Ferenc. (Veszprémi Szemle könyvek 12.) Veszprém 2019. (a továbbiakban: VF)

⁸ VF 11–12.

⁹ Sz.n.: Petőfi ünnepély a főgimnáziumban. VH, 1899. szeptember 17. 5.; Sz.n.: Hirek. Márczius 15. VH, 1900. március 4. 7.; VF 17–18.; A kegyes-tanítórend vezetése alatt álló veszprémi róm. kath. főgimnázium értesítője az 1898-1899. tanévről. Szerk. Takács József. Veszprém 1899. 35–36.

Edvi Illés többek közt részt vett az ú.n. Csemegi-kódexnek, a polgári kor büntetőtörvénykönyvének az összeállításában. Gyakorlata végeztével Rupert önálló praxist kezdett 1909-ben, Veszprém városában.¹⁰

Veszprémbe való visszatérését utólag Nagyatádi Szabó István 1909-es szentgáli zászlóbontásával¹¹ magyarázta, hogy mozgalmához csatlakozzon, s csak ezért utasította vissza Edvi Illés társulási szándékát. Ezt feltehetően csak kisgazdapárti politikájának alátámasztására mondta utólag. Mindazonáltal a nála eltöltött gyakornoki évek is megfelelő hírverést kelhettek számára irodájának beindítására. Mind a védőként, mind a vád képviselőként sikeresnek számított. Sokféle ügyet elvállalt – gyilkosság, csalás –, melyekről nemcsak a helyi, de az országos jelentőségű lapok is beszámoltak.¹²

Sikeres ügyvédként nem zárkozott el a közélettől és a politikától sem. Részt vett társasági eseményeken és adakozott is úgy kulturális, mint szociális intézményeknek.¹³ A helyi vezető réteg vadásztársasága révén tagjai közé fogadta 1913-ban.¹⁴ A politikai szocializációja kapcsán viszont a Katolikus Népszövetség helyi szervezetének megalakulásakor a „végrehajtó bizottság” tagjává vált. A szervezet jelentőségét mutatja, hogy a veszprémi szervezet 1909. április végi megalakulásán megjelent többek között Rakovszky István, Haller István és Ernst Sándor. A felvett tagok között névsora alapján a helyi elit többnyire hasonlóan gondolkodott még országos ügyeket illetően. Olyan hangadók ezek, mint a már ekkor köztiszteletű munkapárti Rainprecht Antal¹⁵ és Óvári Ferenc veszprémi ’48-as országgyűlési képviselő.¹⁶

Rupert az 1913. december 30-i Veszprém városi képviselőválasztásokon azokkal a városvezetéssel kritikus, összehangoltan cselekvő független indulókkal tartott és jutott be a városi tanácsba, akik az addigi városvezetést a „piac- és utcarendezés”, pénzügyek, egészségügy és egyéb beruházások mentén kritizálták.¹⁷ A választásokat követően 1914. január 4-én – a dr. Komjáthy László polgármester vezette ún. „városi párttal” szemben 2/3-ot szerezve – a *Szabad Polgárok Pártjává* szervezték meg magukat Rainprecht vezetésével, viszont ez a csoportosulás vállaltan nem fogalmazott meg országos programot. Tagjai között egyaránt megtalálhatjuk a függetlenségi és munkapárt tagjait.¹⁸

¹⁰ VF 12.

¹¹ *Romsics Ignác*: Magyarország története a XX. században. 83.

¹² *Sz.n.*: Esküdtszéki tárgyalás. VH, 1911. június 11. 4.; *Sz.n.*: Veszprémi ügy a győri esküdtszék előtt. VH, 1912. február 11. 5.; *Sz.n.*: Esküdtszék. VH, 1913. február 23. 4.; *Sz.n.*: Végrehajtás rendőri asszisztenciával. VH, 1913. november 16. 4.; Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója. XI. Budapest 1920. 327. (a továbbiakban: NN 1920.)

¹³ *Sz.n.*: Köszönet és nyugtázás. VH, 1912. január 7. 5.; *Sz.n.*: Farsang. VH, 1913. január 12. 5.

¹⁴ *Sz.n.*: Vadászati közgyűlés. VH, 1913. július 27. 4-5.; *Sz.n.*: Nagy körvadászat Fülén. 1913. november 23. 4.

¹⁵ *L. Nagy Zsuzsa*: Bethlen liberális ellenzéke. A liberális polgári pártok, 1919–1931. 83.

¹⁶ Az eseményen felhívták a figyelmet a kevés keresztény értelmiségire, a szabadkőműves és szocdem veszélyre. A helyi szervezet elnöke Jankovich-Besán Endre lett; *Luttor Ferenc*: A Népszövetség megyei szervezése. VH, 1911. április 30. 2-3.

¹⁷ *Sz.n.*: A városi párt működése. VH, 1913. december 28. 3–4.

¹⁸ A jelentős siker ellenére a virilis városatyákkal továbbra is számolni kellett; *Sz.n.*: Képviselőválasztás. VH, 1914. január 4. 2-3.; *Sz.n.*: Városi választások. VH, 1914. január 11. 3.; *Sz.n.*: Pártalakulás. VH, 1914. február 1. 4.; *Sz.n.*: Leng a zászló. VH, 1914. január 4. 1.

2.2. A világháború hatása és hivatali kinevezése

A tartalékos katonai szolgálatát 1913 folyamán végezte el. A világháború kitörését követően a veszprémi 31. népfelkelő gyalogezredben főhadnagyként szolgált Szerbiában. Ezt követően a k. u. k. 20. hegyidandárba helyezték át, melynek kötelékében 1915 tavaszán lebetegedett, 1916 őszén pedig sebesülést szerzett az orosz fronton.¹⁹ Veszprémbe visszatérve részt vállalt a szociális erőfeszítésekben, mely a hősi halottak koszorúzásától, rokkantak segélyezésén át egy, a lakosság ellátására létrehozott ételmezési részvénytársaságban ügyészi feladatok vállalásáig terjedt.²⁰ 1917 végén kezdett el kritikus cikkeket írni a megyeszékhely legfontosabb sajtóorgánumába, a *Veszprémi Hírlapba*.²¹ Többek közt kritizálta a már menesztett gróf Tisza István miniszterelnök politikáját, előrevetítette az ország demokratizálódásának szükségét.²²

Karrierjében nagy előrelépést jelentett végsősoron Tisza István menesztése. Az új miniszterelnököt, gróf Esterházy Móricz 1917 júniusában nevezték ki egy koalíciós kormány élére. Ezt követően közeli ismerősét és városi párttársát, Rainprecht Antalt nevezték ki veszprémi főispánná. Gróf Batthyány Tivadar gróf Károlyi Mihályhoz írt levele azonban arról tanúskodik, hogy a főispánság valamiféle kompromisszum tárgya volt. Batthyányék a pártközi tárgyalások során ugyanis nem tudták gróf Festetics Sándort fiumei kormányzóvá tenni, a koalíciós partnerek számára csak veszprémi főispánként jöhetett volna szóba.²³ Ugyanakkor feltehetően az is ismert volt, hogy Rainprecht munkapárti szimpatizáns,²⁴ ami az ellenérdekelt '48-asok miatt bizonyosan feltételez valamiféle megegyezést személye fölött. Főispáni beiktatására az 1917. augusztus 27-i rendkívüli közgyűlésen került sor. Ez alkalommal Rupert Rezsővel egyetemben további 21 új tagot vette fel a törvényhatósági bizottságba. Ezenkívül Rupertet tiszteletbeli ügyésznek nevezte ki. November elején a belügyminiszter engedélyével főispáni titkár lett Rupertből.²⁵ Rainprecht Antal azonban kevesebb, mint egy évig töltötte be a főispáni pozíciót, a törvényhatósági bizottság 1918. június 10-i közgyűlésén lemondott a választójogi reform számára elégtelen keresztülvitele miatt.²⁶ Lévén nem volt már főispán, titkári teendőinek ellátását sem lehetett elvégezni, a háború végéig pedig nem is iktattak be a megüresedett hivatalba senkit.

¹⁹ A forrásokban mindkét esetben „Jenő” keresztnévvel szerepel, de személyes adatai megegyeznek a Földesi Ferenc kutatásában szereplőkkel; HSB 1915. április 20. 40.; HSB 1916. november 23. 48.; VF 18.

²⁰ Elnöke Óvári lett; Sz.n.: Köszönetnyilvánítás. VH, 1917. november 4. 4.; Sz.n.: Hirek. Adományok a hazatértek segélyezésére. VH, 1918. december 8. 4.; Sz.n.: Hirek. Étellemezési részvénytársaság. VH, 1917. október 21. 4.

²¹ Lásd: *Pákozdi Éva Szilvia*: A Veszprémi Hírlap és alapítója a sajtó aranykorában és a politika viharaiában. Veszprémi Szemle. 19. (2017) 2. sz.

²² Lásd: VF 33–46.

²³ Károlyi Mihály levelezése 1905–1920. I. Szerk. Litván György. Budapest 1978. 168–169.

²⁴ *L. Nagy Zsuzsa*: Bethlen liberális ellenzéke 229.

²⁵ Sz.n.: Új főispáni titkár. Pápai Lapok, 1917. november 11. 2.

²⁶ MNL-VeML-IV-401.a. [1916–1918] 355–356.; Rainprecht fia szerint a nem elég átfogó választási törvénytervezet miatt mondott le apja; *Anton Rainprecht*: Die Geschichte der adeligen Familie Rainprecht zu Purbach, zu Donnerskirchen und zu Veszprem. Ein Bericht an Robert Michlits, Pfarrer zu Donnerskirchen, Betreuer unserer Grabdenkmäler. Bécs 1980. 39–40.

Rupertet beosztásából Bibó Károly alispán június 24-én menesztette, ezzel együtt a vármegyei árvaszékhez osztotta be.²⁷

2.3. Az öszirózsás forradalom hatása (1918–1919)

A megye lakosságának is elege lett a háborús terhek viseléséből az 1918. október 31-i forradalom kitöréséig. Az önkormányzatok már a fatalpú cipőket is bizottságok útján igyekeztek szétosztani. Ilyen környezetben indult meg Pápán kívül is a szociáldemokraták politikai szervezkedése lényegében minden alap nélkül, ami Veszprém városát valójában csak kis részben érintette.²⁸ A nélkülözés szülte elégedetlenség is Pápán jelent meg leginkább. A város így vált a megyei események gyújtópontjává.²⁹ A forradalom megkésztetett hírére a népakarat és a vezető elit is Rainprecht Antalt – akit még mindig főispánnak tekintettek – tartotta alkalmasnak a nemzeti tanács vezetésére. November 4-től a városi, november 20-tól pedig a vármegyei szerv elnöke lett.³⁰ Rupert november 4-én szintén csatlakozott Veszprém város Nemzeti Tanácsán belül is annak intéző bizottságának tagja lett.³¹

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt inentől fogva nemcsak kevés támogatója révén volt jelen a döntéshozatalban.³² November 7-én a magukat *polgárság*ként definiálók még jogosnak vélték a vasutasok és kereskedők (!) követelését, hogy reprezentálva legyenek a városi szervben. Rupertet ekkor harmadmagával a megye lakóinak a nemzeti tanácsban történő megfelelő reprezentáltságával bízták meg.³³ Visszatetszést okozott az egyre agresszívabb lobbizás különböző pozíciókért.

Új elemeként jelent meg az országos szintű pártpolitika és pártérdekek helyi megjelenése. Nagyatádi Szabó István december 1-i látogatásával megalakult az Országos Kisgazda Párt Veszprém városban. Ezt követően alakultak gomba módjára szervei a megyében. Rupert is csatlakozott a kisgazdákhoz mint a városi szerv ügyésze, melynek elnöke Nagyatádi, alelnöke Kőszeghy Antal, titkára Pósa Endre lett.³⁴

A polgárság december 15-én gyűlt össze. Nem fogadták el, hogy egy számban alulreprezentált társadalmi csoport a kelleténél több térhez jusson a döntéshozatalban. Szembesülniük kellett azzal, hogy egy kiforrott ideológiával állnak szemben, melyet egy országos párt képviselt a kormánykoalíció részeként. Tisztázták, hogy bár maguk is „szociálisok”, az ezeken túlmenő törekvésekkel képtelenek azonosulni. Az MSZDP ellensúlyozására a következő doktrínát alkották meg: a *Polgári Radikális Párt* alkalmatlan céljaikra, országos

²⁷ Veszprémvármegyei Hivatalos Lap. 489–490.

²⁸ Buzás József: Veszprém vármegye közigazgatása az 1918–1919. évi polgári demokratikus forradalom első két hónapjában. (Jogtörténeti értekezések 5.) Budapest 1973. 10–15.

²⁹ Nagy Szabolcs: Muli püspök temet. Tanácsköztársaság Pápán. Pápa 2016. 23–26.

³⁰ Buzás József: Veszprém vármegye közigazgatása i.m. 18–26.

³¹ VF 19.

³² Nagy Szabolcs: Muli püspök temet. i.m. 31–32.

³³ Sz.n.: Az intézőbizottság kibővítése. VH, 1918. november 10. 1-2.

³⁴ Sz.n.: A kisgazdapárt Veszprémben. VH, 1918. december 8. 3.

szinten a *Függetlenségi '48-as Károlyi Pártot* kell támogatni. A kisgazdák úgy vélekedtek, hogy ahol nincs OKP, ott a Károlyi-pártba kell csatlakozni, ha kell megszervezni azt. Rupert hasonlóan vélekedett, de hangsúlyozta is Károlyi Mihály személyének támogatását az összefogás és az erőegyensúly megőrzése érdekében, melyet az MSZDP veszélyeztetett.³⁵

Rupert kisgazdákhoz történő belépésének napján publikálták *Nyitott Kapuk* című cikkét. Általános érvényű kritikát fogalmazott meg az egyre nagyobb politikai széthúzással szemben. Mindezt történelmi példázatokkal is igyekezett alátámasztani. Szerinte a széteső Magyarország árnyékában máris a maradékért folyik a harc. Megmentésével senki sem törődik, így a „munkástelevérek” és „polgárok” számára az összefogás a járható út.

³⁶ *Marx!* című írásában nagy hangsúlyt fektetett az általa embertelennek, szabadságellenesnek, toldozott-foldozott elméletnek tartott marxizmus kritikájára. A korszakokon átívelő történeti dialektikát elismeri, magát Karl Marx személyét értelmesnek tartja, viszont leginkább valláserkölcsei vonatkozásban torznak ítéli a marxizmust.³⁷

Utóbbi cikkével felhergelte barátját, dr. Erdős Béla szociáldemokrata vasúti mérnököt. A nyílt levelekben leköszölt válasz-viszontválaszokból a nyilvánosságban is nyomon követhető diskurzus bontakozott ki. Erdős korábban is képviselte már pártjának törekvéseit. Rupertet kisgazdapárti lévén pártütéssel vádolta, nem bízott barátja jóhiszeműségében. Szerinte a *Nyitott kapuk* után a *Marx!* kifejezetten demagóg írás lett. Rupert azonban úgy vélte, az 1789-es francia forradalom eseményei mindennapjaik aktualitása, melyben elvtársai a girondista, míg Erdőséké lassacskán a jakobinusok szerepe. Rámutat az irrealitására annak, hogy egy megyeszinten (szerinte) 800 fős csoport ekkora reprezentációt vindikáljon magának.³⁸ A félelem a bolsevizmistól úrrá lett Európa szerte. Sokan úgy látták, hogy az oroszországi forradalmak eseményei saját hazájukban is megismétlődhetnek.³⁹

1919-ben napról napra romlott a helyzet. A politikai ellentétek kifejezetten Pápán kezdett elfajulni a néptanácsok megalapítása kapcsán.⁴⁰ Rupert lelkesedése a békés megoldások iránt azonban töretlen maradt. Az egészen frissen, 1918. szeptember 23-án felszentelt Rott Nándor püspökkel is jó viszonyt ápolhatott, akinek a kinevezését osztatlan örömmel fogadta a vármegyei törvényhatóság.⁴¹ Rott-tal a főispáni hivatalon keresztül is több ízben is személyes kapcsolatba kerülhetett, közös ebéden is részt vettek.⁴² Ezzel és Rainprecht közreműködésével is magyarázható, hogy az egyházi fenntartású *Veszprém Hírlap*nál Rupert felelős

³⁵ Sz.n.: A veszprémi polgárok politikai értekezlete. VH, 1918. december 15. 2.

³⁶ *Rupert Rezső*: Nyitott kapuk. VH, 1918. december 1. 1-2.

³⁷ *Rupert Rezső*: Marx! VH, 1918. december 8. 1-2.

³⁸ VF 54-55.

³⁹ *Eric Hobsbawm*: Age of Extremes. The Short Twentieth Century, 1914-1991. London 1995.² 54-56.

⁴⁰ Megalapításukról az 1919. évi VIII. néptörvény rendelkezett; *Nagy Szabolcs*: Muli püspök i.m. 59-60.

⁴¹ MNL-VeML-IV-401.a. [1916-1918] 216.

⁴² Sz.n.: Főispáni ebéd. VH, 1918. február 10. 3.

szerkesztő lett 1919. január 19-től.⁴³ Ha nem is lépett be, de támogatta a lapban a még aznap Óvári Ferenc által megalakított *Köztársasági Polgári Pártot*.⁴⁴

„Minden polgár szavazzon!”, hirdette az 1919. évi XXV. néptörvény kiadásán felbuzdulva, mely biztosította az általános, egyenlő, (nőkre is kiterjedő) titkos választójogot. Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy „A törvény egyéb részei, melyek szinte az *érthetetlenségig bonyolultak*, a nagy közönséget nem érdeklik [...] Csak arra figyelmeztetjük a választókat, hogy a törvény technikája sok veszélyt rejt, mely nagy pártokat is tönkre tehet, tehát vigyázni –, vigyázni –, vigyázni!”⁴⁵

Cinizmus azonban táptalajra talált. 1919. március 9-én újságja a Károlyi-párt alakulásáról tudósított Veszprémben, azonban a kisgazdák bánatára csak Buza Barna érkezett meg Móricz Zsigmond kíséretében. Nagyatádi elmaradt ismeretlen okból. Az erről szóló cikk hangot ad a kormányban vállalt szerepe miatt belé vetett bizalom csökkenéséről. Tekintve, hogy Rupert ekkor a felelős szerkesztő feladatát látta el, ezzel teljesen egyetértett. Ráadásul tudósításra került az is, hogy az este folyamán szociáldemokrata szimpatizánsok Rupertre támadtak az utcán.⁴⁶ Március 13-én Rupert vezércikkben fogadta értetlenséggel a kormányzat szociáldemokraták javára történő, számára negatív átrendeződését. Kettősmércének értékelte a kommunisták és a jobboldaliak között meglévő bánásmódbeli különbségeket. Beszámol arról, hogy az utcai támadás éjszakáján lakhelyének ablaka alatt lövöldöztek is felé.⁴⁷

A Pápan tartó zavargások és kisebb atrocitások március 15-én érték el a csúcspontjukat. Szélsőbaloldali fegyveresek belöttek a Pápai Katolikus Kör ablakain, mely 3 áldozatot is követelt. Rainprecht – miután leróta kegyeletét az áldozatok előtt – engedélyt kért a szükségállapot kihirdetésére a kormánytól, azonban ezt elutasították, amiért március 17-én lemondott hivataláról.⁴⁸ Rupert reményei a választásokon való tisztességes megmérettetésre, ha ekkor nem is, március 21-ét követően biztosan szertefoszlottak.

2.4. A Tanácsköztársaság hatása

A Tanácsköztársaság helyi szerveinek kiépítése felemásan ment végbe. A Magyarországi Szocialista Pártot az MSZDP fúzió nélkül – a helyi Kommunisták Magyarországi Pártja híján – kebeléből kellett, hogy létrehozza. A „megfelelő légkör” nem jött létre a proletárdiktatúra működtetéséhez. Sokan hamar el is hagyták új direktóriumai pozíciójukat. Emellett nem menesztették rögtön a megyei és városi szintű közigazgatások éléről a régi vezetőket, dr. Lányi Sándor államügyész például mindvégig megtarthatta pozícióját.⁴⁹

⁴³ Lásd: VH 1919. január 19-i 27. évfolyam 3. száma

⁴⁴ Sz.n.: A veszprémi polgárság szervezkedése. Megalakult a Veszprémi Köztársasági Polgári Párt. VH, 1919. január 21. 2-3.; Buzás J.: Veszprém i.m. 42.

⁴⁵ Rupert Rezső: Nemzetgyűlési választások. VH, 1919. március 9. 1-2.

⁴⁶ Sz.n.: Egy forró nap. VH, 1919. március 11. 1-2.

⁴⁷ Rupert Rezső: Miért? (Pro domo). VH, 1919. március 13. 1-2.

⁴⁸ Nagy Sz.: Muli püspök i.m. 65-70.

Igazán drasztikus változások Lusztig Arnold politikai megbízott március 29-én kezdődő kiküldetése hozott. Az alispánt és a polgármestert menesztését követően április 1-én túszszedést hirdetett, ami érintette volna többek közt Rott Nándort, Rainprecht Antalt, Óvári Ferencet és Komjáthy Lászlót is. A 20 megjelölt ellen Lusztig beláthatta azonban, hogy meggondolatlan lenne intézkedni megfelelő karhatalom nélkül. Április 3-ra Pervanger Mihály és Csomor Gábor Cserny József-féle „tengerészek” vezetésével összeállított egy terrorcsapatot,⁵⁰ azonban a túszszedést mégsem hajtották végre a fentebbi személyekkel szemben. Rainprecht egyébként nemhogy túszt lett, de élelmezési népbiztos lett egy rövid ideig, majd a direktóriummal összekülönbözve egy erdőkerülő munkát kapott.⁵¹

A veszprémi direktórium gyengeségét ugyancsak példázza az április 24-i túszszedés kimenetele. Az eredeti 41 fő helyett Rupert Rezsővel egyetemben végül csak 21 politikai foglyot zártak a városi fogházba. Túszságuk május 21-ig (egyeseznek eltérően) tartott.⁵² Az hosszabban fogvatartottak között ott volt többek Rupert is. A fogházőrség mellett vörösőrök is vigyáztak rájuk – szó szerint – a Pervanger-Csomor alakulat egy esetleges akciójától tartva.⁵³ A fogházat felügyelő Lányi államügyész még fegyverekhez is hozzáférést adott a foglyok számára, ha a terrorcsapat esetleg rájuk támadna.⁵⁴ A túsztokkal jól bántak, Lányi igyekezett még némi kényelmet is teremteni számukra, elkülönítve a köztörvényesektől. Látogatást tett náluk többek közt Rainprecht és Rott is.⁵⁵

Május 5-én a kommün bukásának híre terjedt el Devecserben. Az elégedetlen lakosság még aznap este elfogta a hatalom helyi képviselőit. Május 6-án azonban a Pápáról és Győrből érkező vöröskatonák leverték a felkelést.⁵⁶ Másnap, a főleg pápaiakból álló vérszótörvényszék a megérkező Szamuely Lászlóval kiegészülve halálra ítélte és rövid úton kivégezte Ferenczy Lajos gazdát és Baják István tartalékos hadnagyot, Rupert unokaöccsét.⁵⁷ Rupert Rezső a hírt a fogházban tudta meg.⁵⁸

Életpályájának kevés ilyen meghatározó, jól megfogható eleme van. A Tanácsköztársaság után első vezércikkét is unokaöccse emlékezetének szentelte.⁵⁹ A devecseri ellenforradalom áldozatainak újratemetésén maga is beszédet mondott,⁶⁰ emléküket a törvényhatóság jegyzőkönyvben „örökítette meg.”⁶¹ Még a Nemzetgyűlésben is többször utalt elvesztett rokonára.⁶²

⁴⁹ *Mihályfi József–Rupert Rezső: A veszprémi túszság története.* (Veszprémi Szemle könyvek 10.) Veszprém 2017.² 12.

⁵⁰ *Nagy Szabolcs: A „klerikális reakció” egy fészke a kommün alatt. A Tanácsköztársaság Veszprémében.* In: Vörös és fehér uralom hátszaga. 1919 vidéken. Szerk. Nagy Szabolcs (A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára kiadványai 30.) Veszprém 2013. 12–15.

⁵¹ Rainprecht Antal pere Baján Gyula ellen – BFL-VII-18d-1922-05/0468

⁵² *Mihályfi József–Rupert Rezső: A veszprémi túszság története.* 9–13.

⁵³ *Nagy Szabolcs: A „klerikális reakció” egy fészke i.m.* 16–18.

⁵⁴ *Mihályfi József–Rupert Rezső: A veszprémi túszság i.m.* 15–16.

⁵⁵ *Mihályfi J.–Rupert R.: i.m.* 17–19.

⁵⁶ *Nagy Sz.: Muli püspök i.m.* 127–134.

⁵⁷ *Nagy Szabolcs: Muli püspök i.m.* 135–141.

⁵⁸ *Mihályfi József–Rupert Rezső: A veszprémi túszság i.m.* 40.

⁵⁹ *Rupert Rezső: Carmen lugbre. Pista öcsém emlékezetére.* VH, 1919. augusztus 20. 1.

3. Az ellenforradalommal

3.1. Megválasztása nemzetgyűlési képviselőnek

Májusi szabadulását követően Ausztriába menekült. Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz, ahol részt vett egy zászlóalj szervezésében, majd Bécsben az Antibolsevista Comité tagja lett. Itt cikkeket írt a Pester Lloydba.⁶³ A Tanácsköztársaság augusztus 1-i összeomlását követően Veszprém is felszabadította magát. A „rég” hatalom helyi képviselői lényegében önerőből – tehát a Nemzeti Hadsereg nélkül – állították vissza a közigazgatást a vármegyében mindenhol.⁶⁴ Augusztus 16-án érkezett meg a románok „expedíciója”, mely október 4-én átadta helyét a Nemzeti Hadsereg egy zászlóaljának.⁶⁵

Rupert augusztus 11-én tért vissza Veszprémbe, az újraindult *Veszprémi Hírlap*ban pedig augusztus 20-án visszavette felelős szerkesztői pozícióját.⁶⁶ Időközben az OKP augusztus folyamán kettészakadt, kisgazda belharcot eredményezve. A Rubinek Gyula és Sokorópátkai Szabó István vezette *Egyesült Kisgazda- és Földműves Párt* Rupertnek kézenfekvő elköteleződés volt az év eleji csalódássorozathoz kiindulva. Így az augusztus 31-i devecseri látogatásán összegyűlő népgyűlés már ezen párt képviselőjének kérte fel.⁶⁷

Egész biztosan magáénak vallotta azt, hogy Nagyatádi „»Károlyiék szekerét toltak«”.⁶⁸ Az 1919. november 4-i, a bolsevizmus óta megtartott első rendkívüli törvényhatósági közgyűlésen ő is elfogadta Pósa Endre indítványát, miszerint „gróf Károlyi Mihályt és vele 1919 márczius hó 21-ig működő minisztereket megbélyegzi (...) felír a jelenlegi kormányhoz kérve őt, hogy az összeülő nemzetgyűlés elé e határozatát terjessze be”. Ez Nagyatádira is vonatkozott.⁶⁹ Sokorópátkai szeptember elején társelnökévé tette meg Rupertet, ami intenzív pártmunkát igényelt tőle.⁷⁰ Ha csak november havi tevékenységét nézzük: november 14-én pártvacsorán vett részt Budapesten üdvözölve a pártvezéreket. November 17-én jelen volt az antant követ George Clerkkal rendezett találkozón, bár szerepe ismeretlen. November 23-án Pápán agitált Patacsy Dénessel és Schandl Lászlóval [sic!].⁷¹

⁶⁰ Nagy Sz.: Muli püspök i.m. 178.

⁶¹ MNL-VeML-IV.401.134. [1919–1921] 5–6.

⁶² NN 1920. XI. 326.

⁶³ Országgyűlési almanach. Az 1919–44. évi országgyűlésről. Szerk. Haefler István. Budapest 1940. 300.

⁶⁴ Nagy Szabolcs: A „klerikális reakció” egy fészke a kommun alatt. A Tanácsköztársaság Veszprémében. In: Vörös és fehér uralom hátszaga. 1919 vidéken. Szerk. Nagy Szabolcs (A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára kiadványai 30.) Veszprém 2013. 22.

⁶⁵ Nagy Szabolcs: Veszprém 1919. évi román megszállása. In: Veszprémi Szemle 25. (2023) 4. 455–456.

⁶⁶ Lásd: 59. lábjegyzet

⁶⁷ Sz.n.: Képviselőjelölt. VH, 1919. szeptember 4. 3.

⁶⁸ Gergely Jenő: Titkos választás és ellenforradalom – 1920. In: Parlamenti választások Magyarországon 1920–2010. Szerk. Földesi György–Hubai László. Budapest 2010.³ 60.

⁶⁹ MNL-VeML-IV-401.a.-134.[1919–1921] [1 és 10–11.]

⁷⁰ Sz.n.: Politikai események. VH, 1919. szeptember 7. 1–2.

⁷¹ Sz.n.: A keresztény pártok és a főváros felszabadulása. Új Barázda, 1919. november 16. 5.; Sz.n.: Döntés küszöbén. Pártközi tanácskozás Clerknél. UB, 1919. november 18. 1–2.; Sz.n.: Patacsy Dénes kisgazda-államtitkár Pápán. UB, 1919. november 29. 4.

Időközben, szeptember 7-vel elhagyta felelős szerkesztői pozícióját. Kézenfekvő, hogy erre megcsappant időráfordítása adott okot, azonban olyan elvi kérdésekre hivatkozott, melyeket közelebről nem nevezett meg.

⁷² Sokkal személyesebb indítéknak tűnik azonban Rainprecht Antal a Veszprémi Nemzeti Kaszinó elnökségéről történő lemondása. Rupert ekkor Devecserben tartózkodott, csak a Rainprecht távozását elfogadó ülésen tudhatta meg a hírt. A lemondás okát csak tagok ismerhették, de azt mindenki tudta, hogy Rainprecht élelmezési népbiztos is volt egy ideig. Rupert ezen felindulva indítványozhatta, hogy a kommün alatt kompromittáltak tisztázassák magukat a tagságban.⁷³ Ennek annyira híve volt, hogy a vád alá helyezett dr. Tenzlinger József pápai polgármestert ugyanezen beosztása miatt is, de sikeresen képviselte az ötös tanács előtt. Tenzlingert és több társát a tárgyalás előtt a Jankovics-különítmény még el is rabolta.⁷⁴

A vegyesen kispazda és keresztényszocialista lap felhagyása utóbbiak (átmeneti) országos sajtómonopóliumának függvényében taktikailag egy kevésbé gyakorlatias döntés, önmagában rossz lépés volt. Következésképpen a *Veszprémi Hírlap* is idővel a kezükre jutott, mely – később látni fogjuk – teret engedett a kispazdák elleni kritikának. Tény azonban, hogy az EKFP programja demagóg volt, mögötte valóban sok nagybirtokos arisztokrata támogatóval, mely így egy mérsékeltabb földosztást ígért.⁷⁵

A Nagyatádi ellen folytatott kampány ellenére 1919. november 29-én a kispazdák egyesültek, amiről Rupert is vezércikkkezett. Tartalmából levonható, hogy nyugtázza és elismeri az egység fontosságát, számára érthetetlen ez a fordulat. Újra kellett pozicionálnia magát közegében.⁷⁶ December elején már az egyesült párt vezérlő bizottságának tagja, ami feltehetően eddigi beosztásának elvesztésével is járt.⁷⁷

Az 1920. január 25–26-i nemzetgyűlési választásokon nem lehetett kétséges indulása a devecseri választókerületben. Egyfelől az *Országos Kispazda- és Földművespárt* létrejöttével megszűnt a kispazdák széthúzása.⁷⁸ Másfelől a Friedrich- és Haller-kormányok rendeletei egy olyan választójogot hoztak létre, mely az 1919. évi XXV. néptörvényen alapult, széles választójogot biztosítva, s előnyt a kispazdáknak.⁷⁹ Persze a választás eredményét már alapvetően meghatározta az, hogy népgyűlésen lényegében már megválasztották. Amíg Rupert indulásáról már 1919. december közepén tudósított a helyi sajtó,⁸⁰ rivalísa, dr. Magyar Károly volt országgyűlési képviselő csak a jelölési határidő előtt nemsokkal határozta el, aki mandátuma visszaszerzéséért indult.⁸¹ Magyar bizonytalan politikai hátterére utal, hogy január 10-én még kispazda,⁸² 18-

⁷² Sz.n.: Dr. Rupert Rezső. VH, 1919. szeptember 7. 2.

⁷³ Sz.n.: A „Veszprémi Nemzeti Kaszinó”. VH, 1919. szeptember 2. 1.

⁷⁴ Nagy Sz.: Muli püspök 190.

⁷⁵ Gergely Jenő: Titkos választás és ellenforradalom – 1920. In: Parlamenti választások Magyarországon 1920–2010. Szerk. Földesi György–Hubai László. i.m. 59–61.

⁷⁶ Rupert Rezső: Fuzió. VH, 1919. december 4. 1–2.; Gergely Jenő: Titkos választás és ellenforradalom i.m. 68–69.

⁷⁷ Sz.n.: Pártértekezlet a Kispazda- és Földművespártban. UB, 1919. december 4. 4.

⁷⁸ Lásd a 62-es lábjegyzetet

⁷⁹ Gergely Jenő: Titkos választás i.m. 48–49

⁸⁰ Sz.n.: A Kispazda- és Földművespárt jelöltjei. UB, 1919. december 13. 3.

án már pártonkívüli jelöltként szerepelt a sajtóban, és csupán közvetlenül a választások előtt, 25-én tüntették fel, hogy a *Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának* jelöltjeként indul.⁸³ Magyar KNEP színeiben történő indulása amiatt is ellentmondásos, mivel a választásokat megelőzően egy hónappal, 1919. december 28-án már jóváhagyatták a KNEP listáját Csernoch János bíborossal. Elképzelhető, hogy az utolsó pillanatban döntöttek a „keresztény” jelölt indításáról a sikertelen pártpaktumok miatt.⁸⁴

A kampány során a személyét támadás vagy kritika csak kevés érte. Az OKFP-t csak úgy általában firtatta Fassánok Gábor, a helyi KNEP pártelnök Rakovszky István jelölt megjelenésének apropójára. Avagy a *Veszprémi Hírlap* már leközlökhette, hogy Nagyatádi miatt minden kiscgazda, tehát Rupert is – egy bekiabáló szerint – bűnös, a pártot nagybirtokosok pénzelik, sok zsidó tagja van.⁸⁵

Megyeszinten a Kiscgazdapárt 4, míg a KNEP 3 választókerületben győzött. Utóbbiak közül kettőben a megye 1-1 legnagyobb települése foglalt helyet, ahol érvényesült a városi polgárság többsége.⁸⁶

3.2. Első felszólalásának körülményei a Nemzetgyűlésben

Az 1920. február 16-án összeülő Nemzetgyűlésben ez év február 20-án 6 bizottságának (igazságügyi, kérvényi, mentelmi, összeférhetetlenségi állandó, külügyi, közjogi) lett a tagja, míg az 1921. február 17-én kezdődő ülésszakkal 4 („a Nemzetgyűlés végleges házszabályainak előkészítésére kiküldött”, a véderő, a mentelmi és az igazságügyi) bizottságba került be.⁸⁷ Ezek mind olyan „különleges”, „ad-hoc” vagy kifejezetten „szakbizottságok” voltak, melyek a törvényhozás működését nagyban támogatták vagy elismertséggel bírtak. Tagságát jogi végzettsége, fontos pártpozíciója és pártja jelentős reprezentáltsága is biztosította.⁸⁸

Első felszólalása a törvényhozásban nemcsak az ottani, de a pártján belül elfoglalt szerepét is jól jellemzi. A szűzbeszéd részletes elemzése az általa – a nyilvánosság előtt is – vallott nézetek miatt is fontos, melyek esetleges változása esetén egy viszonyítási alaphoz tarthatjuk magunkat.

A Nemzetgyűlés 1920. február 26-i ülésén „az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről” szóló törvényjavaslat volt napirenden. Turi Béla – a KNEP

⁸¹ Magyar Országgyűlés. A Főrendiház és Képviselőház tagjainak életrajzi adatai. Szerk. Vásárhelyi Ferenc. 1910. 229.

⁸² Sz.n.: Képviselőválasztások előtt. PH, 1920. január 10. 2.

⁸³ Sz.n.: Képviselőjelöltek a vármegyében. VH, 1920. január 18. 2.; Sz.n.: Képviselőjelöltek a vármegyében. VH, 1925. január 25. 3.

⁸⁴ Gergely J.: Titkos választás i.m. 71–72.

⁸⁵ Sz.n.: Rakovszky István programbeszéde. VH, 1920. január 20. 1–3.

⁸⁶ Sz.n.: A vármegyei képviselők. VH, 1920. január 29.; Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. Választókerületi adattár. II. Budapest 2001. 19. (a továbbiakban: HVA II.)

⁸⁷ NN 1920. VIII. 9–11.

⁸⁸ Püski Levente: A Horthy-korszak parlamentje. 106–109.; NN 1920. I. 20–22.

képviselője – adta elő a törvényjavaslatot. Fontos, hogy ez nem a Huszár-kormány által kiadott (sokadik),⁸⁹ hanem már a véglegesen elfogadott tervezet volt.⁹⁰

Turi expozéjában hosszan ecsetelte a fennálló viszonyokat és természetesen a törvényjavaslatot. A közjogi helyzetet kapcsán elítélte az őszirózsás forradalmat és folyamányait, ahogy a törvényjavaslat 9.§-a is semmisnek tekintette a Károlyi-kormányt és a Tanácsköztársaságot, intézkedéseiket is.⁹¹ Felszólította a képviselőtársait, hogy ignorálják a külpolitikai nyomást és a közelmúltbeli sérelmeket. Emellett arról értekezett, hogy az alkotmányosság helyreállítására, azaz államfő megválasztására miért van joga a Nemzetgyűlésnek. Ennek része az új választójog és az általa választott Nemzetgyűlés, mely nem követi a dualista jogfolytonosságot. Utóbbi törvényességét és az uralkodó törvényalkotásban betöltött szentesítő szerepének jelentőségét a szentkorona tanra való hivatkozással támasztja alá és veti el. Hangsúlyozta, hogy nem a népakarat Jean-Jacques Rousseau-féle (racionalista) megnyilvánulására támaszkodnak.

Ugyan Drozdy Győző kispap képviselő szerint a közjogi alátámasztás csak a jogi végzettséggel rendelkezőket érdekelte és a kormányzói jogkörök tárgyalása kötötte le a jelenlévőket,⁹² a nemzetgyűlési napló alapján is a kispapokat is a királykérdés foglalkoztatta leginkább.

Kovács J. István adta elő különvéleményüket. Tehát miért szólt Rupert a tárgyhoz? Turi maga sem akarta feszegetni a kormányzóválasztás szükségét.⁹³ A külpolitikai nyomás mellett Horthy Miklós a Nemzeti Hadsereggel az oldalán ugyancsak támogatta ezt.⁹⁴ Kezdetben Nagyatádi és köre már az 1919. október 5-i kaposvári nagygyűlésen is proklamálta azt, hogy népszavazás útján kell döntenie az államformáról.⁹⁵ Ennek aláadtak azzal, hogy a legfőbb cél a legitimisták opponálása maradt. Kovács J. célja is IV. Károly 1918. november 13-i nyilatkozatának elismertetése volt.⁹⁶ Végül „a királyi hatalom gyakorlása 1918. november [1]3-án megszűnt”-nek lett nyilvánítva.⁹⁷

Ahogy a kispapok február 17-i bizalmas pártgyűléséből is kiderül, a kormányzói jogkörök korlátozására még volt igény. Két frakció alakult ki a Kispapárton belül a szabadkirályválasztás konszenzusában. Ezen belül Kovács J. István pártalelnök a monarchista többséget, míg Drozdy Győző párttitkár egy 16 fős köztársaságparti csoportot vezetett, viszonyuk személyeskedésig fajult. Rupert köztársasági gyakorlatra hivatkozva akarta a kormányzó törvényekkel kapcsolatos jogkörét korlátozni. „Az első pártvihar” kiobbanása ellenére a gyűlés

⁸⁹ Az 1920. évi február hó 16-ra összehívott Nemzetgyűlés irományai. I. Budapest 1920. 3–25. (a továbbiakban: NI 1920.)

⁹⁰ NI 1920. I. 28–36.

⁹¹ Lásd: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92000001.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D38>

⁹² Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai. Szerk. Paksy Zoltán. [Budapest] 2007. 172.

⁹³ NN 1920. III. 56

⁹⁴ *Püski Levente*: A Horthy-korszak parlamentje i.m. 312.

⁹⁵ *Gergely J.*: Titkos választás i.m. 63–64.

⁹⁶ NI 1920. I. 37.

⁹⁷ NN 1920. I. 51–58.

konszenzussal zárult, a javaslatot köztársasági felhang nélkül adták be.⁹⁸ Tehát Ruperthez köthető az 1920. évi I. törvénycikk törvénybe iktatott 13.§-a.

Kovács J. és Rupert külön-külön felszólalása külön-külön ellentétekre utal. Utóbbi egyúttal több kérdésben is megszólalt. Egyfelől átvette Turi „nemzeti reneszánsz” megfogalmazását. Ennek kapcsán Rupert kontinuitást vont a reformkor és saját jelene közt, ami közé csak beékelődik a dualizmus időszaka. Másfelől az államfő befolyását személyének köztiszteletére alapozta volna jogkörei helyett. Az I. törvénycikket „Magna Charta”-nak nevezte, illetve szólt a kormányzói jogkörök kapcsán a „Montesquieu-féle triász” érvényesülésének igényéről.⁹⁹ Turi a középkorba nyúló történeti érveivel szemben tehát a nyugati államok alkotmányos fejlődésére is reflektál. Ebben nézetei Edvi Illés Károly 1903-as akadémiai székfoglalójában elmondottakhoz hasonlíthatóak, melyben a hazai parlamenti szólásszabadság kapcsán a francia jogelvi alapokat hangsúlyozza, azaz a felvilágosodás eszméi megérintették már alkotmányos fejlődésünket.¹⁰⁰

A beszéd második fele aktuálpolitikai nézeteiről szólt. Az országot vezető kispapok politika létjogosultságra később gróf Széchenyi István egyébként félreértelmezett nézeteire alapozta, miszerint a társadalom többségének – az őstermelőknek – kell a politikában a vezető szerepet vinni.¹⁰¹ Mindemellett két további politikai kategóriával azonosította a kispapokat: a kereszténységgel, valamint nyitott az értelmiség felé is, ha támogatja annak törekvéseit.¹⁰² Utóbbi összecseng Nagyatádi Szabó Istvánnak a 1919. november 30-i kecskeméti nagygyűlésen megfogalmazott gondolataival, aki Rubinek Gyulával képzelte el az értelmiség szerepét a pártban.¹⁰³ Rupert viszonya a „keresztény-nemzeti” gondolathoz kérdéses volt,¹⁰⁴ így a kispapok kereszténységének beemelése elsősorban a keresztényszocialisták elleni támadásra szolgált, akik az egyesülés elmaradása miatt támadták a kispapokat.¹⁰⁵

Képviselőiben csak az a közös, hogy elhatárolták magukat a forradalmaktól. A forradalmi hullám „felelőseit” 1920-ban a plénum még nem nevezte meg név szerint. Három csoportra azonban behatárolták a felelősök körét: a szabadkőművesekre, a zsidóságra és a szociáldemokratákra.¹⁰⁶ Az ellenségképről Drozdy is hasonlóan vélekedett: „Az első volt Károlyi Mihály, a második a zsidóság, harmadik a szabadkőművesség.”¹⁰⁷

⁹⁸ AL-VIII-224-II. 81-83. doboz. I. kötet. XXVII. fejr. 28-38.– Drozdy Győző: Memoárok

⁹⁹ NN I. 1920. 58–60.

¹⁰⁰ Edvi Illés Károly: A parlamenti szólásszabadság. Székfoglaló értekezés. Budapest 1903. 12–14.

¹⁰¹ NN 1920. III. 327.

¹⁰² NN 1920. I. 60–61.

¹⁰³ Gergely J.: Titkos választás i.m. 68–69.

¹⁰⁴ Püski elvlasztja az ellenforradalmi gondolatot a keresztény-nemzetitől; Püski L.: A Horthy-korszak parlamentje i.m. 237–243.

¹⁰⁵ Gergely J.: Titkos választás i.m. 70–73.

¹⁰⁶ Püski L.: A Horthy-korszak parlamentje i.m. uo.

¹⁰⁷ Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai. Szerk. Paksy Zoltán. i.m. 127.

Tudjuk, hogy maga Rupert is elfogadott egy olyan indítványt, mely Károlyi Mihályon kívül (csak) Hock Jánost ítélte el név szerint.¹⁰⁸ A közhangulattal ellentétben azonban Rupert szűzbeszédében semmiféle antiszemita kijelentést nem tett, ugyanakkor elítélte a „romlott várost”, Budapestet. Forradalomértelmezése szerint a fővárosból indultak ki a forradalmak, és a falu volt az, ami ennek elszenvedője volt. Ez a koncepció már megjelent korábban is Rupertnél. Egy 1919 októberében a szociáldemokraták ellen megtartott beszédében már „romlottnak” nevezte a fővárost.¹⁰⁹ Ennek a koncepciónak a tapasztalati alapjait az adhatta Rupert számára, hogy szűkebb pátriájában a kommün elsősorban a városokban – Devecser, Pápa, Győr és Veszprém – tudott megerősödni, s tartotta terrorban a falusias településeket.¹¹⁰ Ennél viszont meghatározóbb lehetett a két világháború közötti időszak nyilvánosságában meggyökerezett Budapest-kép. Figyelemre méltó azonban az, hogy amint a későbbiekben is láthatjuk, mindez nem akadályozta a főváros liberális-ellenzéki képviselői felé. Felszólalásának utolsó felét egyébként végig antiszemita bekiabálások között folytatta, bár ezek még nem ellene irányultak.¹¹¹

3.3. Konfliktusok a Nemzetgyűlésben

Nemcsak Rupert nézeteiben, de az egész ország életében – tehát a politikai küzdőtéren – is nagy változásokat indított el a trianoni békeszerződés aláírása. A plénium június 4-i ülésének jegyzőkönyve többek közt Rupert felháborodását is rögzítette.¹¹² Az ezt követően június 26-ig tartó időszakban – a miniszterelnök lemondásának benyújtásáig – a Simonyi-Semadam-kormány tekintélye rohamosan csökkent, mely utat nyitott a jobboldali szélsőségesek előretörésének. Ennek egy mélypontja az a június 17-i ülés kellett legyen, melyen több, az Ébredő Magyarok Egyesületében tag képviselő végig zavarta azt, sőt Ereky Károly képviselő kijelentette: „Meg kell buktatni a kormányt.”¹¹³

Egy ilyen eszkalálódó hangulatban folytatta munkáját a Nemzetgyűlés. A helyzet Rupert számára pedig június 8-át követően változott meg. Aznap Huszár Károly volt miniszterelnök ugyanis nagy beszédet adott Héjjas Iván (volt) tartalékos főhadnagy a Magyar Kurirban megjelent nyilatkozata miatt. Héjjas apropója a megnyilvánulásra Drozdy Győző június 5-i felszólalása volt, miszerint őt a különítménye részéről fenyegetés érte. Héjjas cáfolta, hogy emberei bármiféle veszélyt is jelentenének. Ugyanakkor meglebegtette, hogy a Nemzetgyűlés egyes tagjai befolyásolás alatt állnak, ő maga pedig „a Duna-Tisza-közének megszervezett Ébredő Magyarsága” mellett több „alám tartozó szervezetben” parancsol. Huszár lobbánékony beszédével Rupert teljesen egyetértett, a volt miniszterelnök pedig felkérdezte Soós Károly honvédelmi minisztert is az

¹⁰⁸ Lásd: 59. lábjegyzet

¹⁰⁹ Sz.n.: Földmives-nagygyűlés Veszprémben. VH, 1919. október 21. 1–2.

¹¹⁰ Nagy Sz.: Muli püspök i.m. 133–135.

¹¹¹ NN 1920. I. 1920. 61.

¹¹² NN 1920. III. 216.

¹¹³ NN 1920. III. 435.

eset kapcsán. Cserti József is felszólalt mentelmi jogának megsértése kapcsán, mivel a napokban az Ostenburg-Moravek Gyula vezette különítmény részéről június 5. óta újfent fenyegetés érte. Széchenyi Viktor gróf Huszárral egyetértve pedig kijelentette, a Kisgazdapárt nem ellensége a Nemzeti Hadseregnek, de fel kell lépni az „»egyéni« tevékenységgel szemben”.¹¹⁴

Soós Károly válaszában kijelentette, hogy „Héjjas Iván főhadnagy katonai szempontból súlyos bűncselekményt követett”. Rupert élesen kritizálta Soóst, mivel szerint Héjjast már korábbi ügyei kapcsán is elő kellett volna már állítani. Ezzel egyetértett Meskó Zoltán, Rubinek Gyula és Hencz Károly kisgazda politikusok is. A honvédelmi miniszter a Héjjas ellen már folyamatban lévő katonai és polgári nyomozás folytatásával igyekezett megnyugtatni a jelenlévőket,¹¹⁵ melyet Huszár még miniszterelnöksége alatt rendelt el Héjjas paramilitáris tevékenysége miatt.¹¹⁶

Rupert az ezt követő június 9-i ülésnapon felszólalt többek közt a sajtócenzúra eltörlése kapcsán is. Érvelésének alátámasztására feszegette a Nemzeti Hadsereg szerepét is az ellenforradalomban. Meglátása szerint a Nemzetgyűlésnek nem kellett volna hálával lennie a katonaság felé. Szerinte a szabad sajtó már tudta volna igazolni, hogy a román támadás és a polgárság ellenállása (értsük: civilek) döntötték meg valójában a Tanácsköztársaságot. Az események lefolyásában a hadsereget mint a közrendet biztosító tényezőt veszi számításba. Egy hozzászólás kapcsán azt is hozzátette, hogy ő csak Veszprém vármegye kapcsán nyilatkozik és nem biztos benne, hogy mindenhol hasonlóan történt volna.¹¹⁷

Beszéde kapcsán a következő napokban a MOVE-hoz tartozó *Szózatban* és a Bangha Béla által vezetett Központi Sajtóvállalathoz (KSV) tartozó *Új Nemzedék* ekkor szélsőjobboldali kijelentéseket hangoztató¹¹⁸ hasábjain támadások érték. Egy földkérdésben folytatott vitájuk kapcsán örgróf Pallavicini Györgyöt nevezte meg mindezek háttérében,¹¹⁹ azonban ellenfeleit illetően nem is tévedhetett volna nagyobb. A különítményesek tevékenysége nem került le még a Nemzetgyűlés napirendjéről. Június 14-én Soós Károly beszámolt a Duna-Tisza-közén lefolytatott vizsgálat eredményeiről. Eszerint nem a fegyvereserők tagjai, hanem „egyenruhájába öltözött felelőtlen elemek” követték el a jogsértéseket. Ebből kifolyólag alaptalannak minősítette a különítményeket ért „támadásokat”, kiszínezve azokat az egész Nemzeti Hadsereget ért támadásként. A képviselőket arra kérte személyesen hozzá forduljanak és ne a nyilvánosság előtt tegyék meg panaszukat, mert ilyen „esetekből sokan újra tőkét kovácsoltak arra [...], hogy megtámadják a magyar nemzeti hadsereg tisztikarát és az egész magyar nemzeti hadsereget is”.¹²⁰ Kritikájának középpontjába

¹¹⁴ NN 1920. III. 246–251.

¹¹⁵ NN 1920. III. 251–253.

¹¹⁶ HU-MNL-OL-K-27-1919-12-02. Jelentés a Héjjas Iván-féle különítmény kecskeméti tevékenységéhez fűződő incidensekről (IM) [11. napirendi pont] [31–35.]

¹¹⁷ NN 1920. III. 277–279.

¹¹⁸ Sipos Balázs: Sajtó és hatalom a Horthy-korszakban. Politika- és társadalomtörténeti vázlat. Budapest 2011. 92.

¹¹⁹ NN 1920. III. 325.

Rupertet helyezte, annak ellenére, hogy ő beszédében mégiscsak elismerte a Nemzeti Hadsereg érdemeit az ország helyzetének konszolidálásában. A honvédelmi miniszter a kiragadott elemeket úgy tüntette fel, mintha teljesen negligálná a képviselő a hadsereg szerepét, sőt „osztályellentétet” akar szítani a polgárság és katonaság között. Rajta kívül kritikát fogalmazott meg még Zákány Gyula és Hegedüs György Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) tagok, valamint Borbély-Maczkó Emil is. Előbbi két képviselő célja inkább a hangulatkeltés volt, míg Borbély-Maczkó őszintén a hadsereg pártján állt.¹²¹ Rupert ezen az ülésen nem vett részt, így csupán másnap, június 15-én tudott reagálni az elhangzottakra. Lévén sok bizottságnak volt a tagja, rendkívül aktív tagja volt a törvényhozásnak, azok ülései ugyanis a pléniummal ülésezéseivel párhuzamosan folytak, így kivonhatták személyét utóbbi munkájából.¹²² Ez esetben is erről lehetett szó, ugyanis június 15-én már az igazságügyminiszter árdrágításról szóló törvényjavaslatát adta elő. Ugyanezen a napon tagadta a vádak és hangsúlyozta, hogy megnyilatkozásait a Nemzetgyűlés védelmében tette, katonai atrocitásokról szót sem ejtett, a jog és a hadsereg tekintélyét pont a törvénysértések megszüntetésében látja. Bár jelezte, hogy személyesen szeretné tisztázni a kérdést Soóssal, erre feltehetően nem került sor.¹²³

Június 22-én a honvédelmi miniszter előadta a Duna-Tisza közén végrehajtott vizsgálatok végleges eredményeit. Egyúttal ismét „pellengérre állította” Rupertet, hangsúlyozta a hadsereg a revízió ügyében betöltendő szerepét. Azt is jelezte, hogy szerinte a parlamentben több a szónoklat, mint a cselekvés, melyet sem lakosság, sem a karhatalom nem tolerálhat sokáig, tehát meg kell oldani a zsidókérdést. Ennek kapcsán jelezte, hogy ezzel nem politizálni kívánt, csak megfigyeléseit közli. Rupert bár replikálni szeretett volna az elhangzottakra, de az erre támadt zúgolódásra rögtön elállt a szótól.¹²⁴

Soós megnyilvánulásai leginkább a katonaság 1919 nyara óta megszerzett különleges jogosítványainak átmentésére irányuló tervének – egyébként csak részleges – kudarcából származott. Motiválhatta felszólalását emellett, hogy Gömbös Gyula és Kozma Miklós is ki akarta szorítani pozíciójából.¹²⁵ Rupert tehát – tudatosan vagy sem – egy alkotmányossági vitába szólt bele, s lett így egy hatalmi kötélfűzés eszköze. Az ellene felhozott vádak két okból voltak igaztalanok. Egyrészt ma már biztos, hogy Soós jobb esetben is fél igazságokat adott elő.¹²⁶ A Nemzetgyűlést egyes tagjain keresztül ért 1920. március 1-i sérelmét előadóként mint félreértést nevezte meg.¹²⁷ Ugyan ez áll Cserti József éppen akkor esedékes júniusi ügyére is, amikor

¹²⁰ NN 1920. III. 336–338.

¹²¹ NN 1920. III. 338–443.; *Fábián Máté*: Egy fajvédő főispán a Horthy-korszakban. Borbély-Maczkó Emil (1887–1945). (Sziluett. Korszerű történelmi életrajzok) Pécs-Budapest 2020. 87–88.

¹²² *Püski L.*: A Horthy-korszak 106.

¹²³ NN 1920. III. 353–354. és 364–368.

¹²⁴ NN 1920. III. 517–522.

¹²⁵ Kovács Tamás: Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921. *Múltunk* 54. (2009) 2. 84–87.

¹²⁶ *Kóródi Máté*: Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg tiszti különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról. (Clio Kötetek) Budapest 2020. 33–37.

¹²⁷ NI 1920. I. 155–159.

nem adott hangot annak az egyértelmű ténynek, hogy a képviselőt megfélemlítették, mely akadályozta a nyomozást.¹²⁸

Mint „agent provocateur”-t gyanúba keverték, meglelt a következménye. Július 2-ra virradó éjjel távozóban volt Szabó Sándor képviselővel Meskó Zoltán, Egán Imre, Szabó Balázs és K. Petthes László képviselők társaságából.¹²⁹ Ekkor egy magát Szappanos József alhadnagyként bemutató, saját bevallása szerint MOVE tag szóváltásba keveredett vele, akivel bár Rupert nem akart összetűzést ő mégis rátámadt. Az események háttérében mint kiderült az elmondott parlamenti beszédei álltak, amiért Szappanos ellen a mentelmi bizottság csak 1921. februárjában döntött eljárás megindításáról.¹³⁰

4. Politikai irányváltás balra

4.1. Antiszemitizmus

Rupert Rezső – több kortársához hasonlóan – miközben 1919 előtt nem foglalkozott a zsidók magyar társadalmi szerepével, a Tanácsköztársaságot követően több alkalommal is reflektált a „zsidókérdésre”. 1919 szeptemberében Mohácsy Lajos veszprémi evangélikus lelkésznek intézett nyílt levelében fejtegette, hogy összefüggést lát egyes zsidók és a kommunizmus között, a jelenséget azonban nem általánosítja a teljes zsidóságra.¹³¹ Ugyanezen év ősszel egy vezércikkében visszatekintve úgy vél, az Országos Radikális Párt „a zsidó intellektüelek pártja” volt.¹³² 1920 folyamán legalább három ízben is megszólalt a „zsidókérdés” kapcsán. Az árdrágítókra kiszabandó botütés kapcsán egyértelmű volt, hogy egyes honatyák csak a zsidó elkövetőknek szánták ezt a büntetést. Ebben a kérdésben a büntetés megalázó jellege miatt határolódott el.¹³³ Ezzel szemben különös, hogy támogatta Budaváry László azon javaslatát, hogy az elítéltek akár fél évig is a megfelelő felirattal ellátott karszalagot viseljenek, döntését azonban nem okolta meg.¹³⁴

A moziengedélyek rendezésének életre hívása is zsidóellenes felhanggal történt, s tették azt szociálpolitikai kérdéssé egy háborús segélyalap létrehozására. Rupert az engedélyek kiosztását állami monopóliummá akarta tenni innentől, mely a végül megvalósított közvetlen elosztáshoz képest pártatlan lett volna. Mindkét intézkedés sok zsidó kárvallottat eredményezett volna, mindazonáltal Rupert nem aspirált erre nyíltan.¹³⁵ Egy másik felszólalásában kifejezésre juttatta, hogy nem tesz különbséget a „keresztény” és a „zsidó kapitalizmus” között, illetve az „antiszemitáskodást” a fontos kérdések megvitatásában kerékkötőnek nevezte.

¹²⁸ NN. 1920. III. 375.

¹²⁹ Sz.n.: Ruppert képviselőt inzultálták. ÚN, 1920. július 4. 3.; Sz.n.: Ruppert Rezső képviselőt inzultálták. V, 1920. július 4. 3.

¹³⁰ NN 1920. IX. 2–3.

¹³¹ VF 137–140.

¹³² Rupert Rezső: Fuzió i.m.

¹³³ NN 1920. III. 514.

¹³⁴ NN 1920. III. 523.

¹³⁵ Ungváry Krisztián: A Horthy-rendszer antiszemitizmusának mérlege. Diszkrimináció és szociálpolitika Magyarországon, 1919–1944. Budapest 2017.³ 128.

¹³⁶ Az 1920. évi XXV. tc. ellen szavazott. A numerus clausus kapcsán nemcsak a törvény diszkriminatív voltát, de annak távlati, gyakorlati következményeit is kritizálta a felsőoktatásban.¹³⁷

Könnyen zokon vette a személye elleni támadásokat a sajtóban, hogy már az *Új Nemzedék* kapcsán is felszólalt. Utóbbi a Központi Sajtóvállalat (KSV) lapjai közé tartozott, előbbi élén Bangha Béla katolikus pappal. Bangha egy időben elkezdte provokatív újságíróinak eltávolítását, melyen felbuzdulva Rupert a *Világ* című napilap 1921. október 9-i számába írt erről. A gunyoros hangvételű, hosszadalmas értekezés bár üdvözölte a sajtóvezér általa érzékelt irányváltását, velős kritikát is fogalmazott hozzá. Ez részben a kormányzat politikája, részben a KSV lapok kritikája is volt. Előbbi kapcsán elégtelennek tartotta az államforma rendezésének módját (a népszavazás elvetését) és az ex-lex állapotokat.¹³⁸

A KSV vezetőjének segítségére Gyalay Mihály sietett a *Hazánkban*. A politikai hetilap az 1920. márciusában megszűnt *Ébredő Magyarország* néven futó ÉME hetilap pótlására szolgált. Az 1921. október 16-án megjelent „Válasz Rupert Rezsőnek, ahogy Bangha páter írná, ha egyáltalában megírná s ahogy helyette megírom én” cikkében Gyalay lényegében szélhámosnak és elmebetegnek nevezte Rupertet.¹³⁹ Mint egyetlen törvényes elégtételi lehetőség, Rupert beperelte Gyalayt. Ügyvédként egyébként a párbajt később sem vállalhatta.¹⁴⁰

A törvényszék előtt Gyalay azt mondta, hogy Rupert Bangha és az ébredők elleni támadás miatt írta meg cikkét. Írásában foglalt állításainak alátámasztására az állította „...Rupert Rezső ébredő programmal lépett fel és az ébredők támogatásával választották meg Debreczenben [sic!] (...) ennek dacára később a Landau ügy után az ébredők s saját politikai multja ellen fordult...”. Azt is állította, hogy Devecserben Rupert pogromot is szervezett. Tanúként behívta dr. Puss Ödönt, dr. Fodor Gyulát, Pósa Endrét, Lukacsovics Lajost és Budaváry Lászlót, aki mind ébredők voltak. Két utóbbi végül meg sem jelent a tárgyaláson. Velük szemben Rupert bizonyos Kollin Lajos (feltehetően devecseri zsidó) kereskedőt és Rainprecht Antal ekkor már nemzetgyűlési képviselőt nevezte meg tanúinak. Utóbbi egészen biztosan, míg előbbi is jó ismerőse lehetett.

Az ÉME központ saját, vidéki csoportjait leíró nyilvántartásában Puss és Fodor bemutatta azt a bejegyzést, mely szerint Rupert a veszprémi szerv társelnöke volt. Ezt a bíróság több okból nem fogadta el. Egyrészt rámutattak arra, hogy a nyilvántartást nem Veszprémben vezették, maga a bejegyzés pedig át lett húzva. Pósa – akivel Rupert együtt dolgozott kisgazdapolitikusként és raboskodott is – vallomása szerint ő maga akkoriban alelnöke volt a veszprémi ÉME-nek. Bár tudni vélte, hogy Rupert is alelnök volt, megválasztásakor nem volt jelen. Maga Rupert egyáltalán nem tudott megválasztásáról, Pósa pedig sose látta gyűléseiken. Puss állítása szerint 1920 júliusában Rupert antiszemita beszédet mondott, amire a zsidó lakosok ablakait betörték

¹³⁶ NN 1920. III. 326.

¹³⁷ L. Nagy Zs.: Bethlen liberális ellenzéke 34.

¹³⁸ VF 189–200.

¹³⁹ BFL-VII-5c-1921-15819 – Rupert Rezső sajtópere Gyalay Mihály ellen

¹⁴⁰ VF 241–244.; Püski L.: A Horthy-korszak 250–251.

Devecserben. Ennek eredményét maga is látta. Kollin azonban azt vallotta, hogy korábban maga Rupert akadályozott meg egy pogromot a településen. Ez feltehetően a már említett 1919 augusztusi népgyűlésen, képviselővé „választásakor” történt. Puss a bíróság elé tárta Rupert Mohácsy Lajoshoz intézett nyílt levelét is, de Kollin szerint ebben csupán csak a kommün részvevőit állította pellengérré. Rainprecht vallomásával csak annyit tett hozzá, hogy hatalmas népszerűségével Rupertet bárhol megválasztották volna támogatás nélkül. Cáfolta a védelem azon állítását is, hogy „politikai múltját megtagadta volna”. Végül a törvényszék is ezt állapította meg. Rupert nem vehette komolyan az ügyet, ugyanis mindvégig saját magát képviselte. Az ügy véglegesen 1925. április 28-án zárult le a felperes javára.¹⁴¹

Kapcsolatába az ÉME-vel beletartozik a Terézvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet. A választások előestéjén 1922. április 3-án az egyesület egyes tagjai többek közt őt és Rassay Károlyt igyekeztek meggyilkolni, de sikertelenül, a tetteseket csak 1923-ban sikerült elfogni.¹⁴²

4.2. A pártváltás és az 1922. évi választások

Ahogy 1921-re már körvonalazódtak az Egységes Párt keretei, megjelent az igény a kormánykritikus politikusok ellenzékbe küldésére. 1921. február 15-én Rassay Károly és társai maguktól távoztak a pártból, február 22-én megalakították a Függetlenségi Kisgazda Földmíves és Polgári Pártot (FKFPP), más néven Rassay-pártot. Rupert és társai ennyire nem voltak tettere készek, kitessékelésük egészen májusig húzódott, habár már korábban a gróf Apponyi Albert-féle földbirtokreform-elképzelés mellett foglalt állást Rupert. A végső lökést a kizáráshoz a Schandl Károly és Gömbös Gyula párttársak elleni kritikák adták meg, miszerint radikális politikai irányokba viszik el a pártot.¹⁴³ Rupert ezt követően nyilatkozott, hogy távozása ellenére is kisgazda alapon fog politizálni.¹⁴⁴ A választásokat illetően az egész ellenzékben aggodalomra adott okot a jelöltek rendőri megfigyelés alá helyezése.¹⁴⁵

Rupertkét egységspárti ellenjelölttel is szembenézett. Az esélyesebb nagyvázsonyi születésű Jókay-Ihász Miklós vele raboskodott a veszprémi kommün alatt, a második jelölt Barcza Dezső volt. Mellettük erősnek bizonyult a *Keresztény Nemzeti Földmíves és Polgári Párt*, vagy Andrassy-Friedrich-párt. A húzóerőt gróf Andrassy Gyula adta, aki Devecserben meg is jelent a kampánykörúton annak ellenére, hogy Rupert kiállt érte IV. Károly mellett betöltött szerepét illetően. Jelöltjük Tauffer Gábort volt.¹⁴⁶ Emellett – ezt Rupert már Banghának is megfogalmazta – tartani lehetett attól, hogy szavazóit elbizonytalanítja a sajtó.¹⁴⁷ Miközben

¹⁴¹ BFL-VII-5c-1921-15819 – Rupert Rezső sajtópere Gyalay Mihály ellen

¹⁴² Sipos József: A bethleni kétharmad. A Kisgazdapárt kormányzópárttá bővítése és az 1922-es választások. 155–157.

¹⁴³ Sz.n.: Apponyi ünneplése. ÚB, 1921. május 20. 2.; NN 1920. III. 285.

¹⁴⁴ Sz.n.: Rupert Rezső pártállása. 1921. június 7. 1.

¹⁴⁵ Rupertről itt ilyen anyag nem található; MNL-OL-K-149-1922-10 – Vármegyei hatóságok jelentései a belügyminiszternek az ellenzéki jelöltek 1922. évi kampánytevékenységéről

¹⁴⁶ Sz.n.: Andrassy, Friedrich és Rupert viadala Devecserben. V, 1922. május 25. 2.; HVA II. 37. és 47.

Veszprémben és környékén továbbra is befolyásos maradt *Veszprémi Hírlap*, ők csak liberális lapok vidéki megrendeléseire támaszkodhattak. A helyzetet mérlegelve Rupertet Dél-Pesten is indította pártja.¹⁴⁸

Az 1922-es választások során komoly támogatóként tűnt fel Rainprecht Antal Veszprémben. Belépését az országos politikába Rupert már 1921-ben szorgalmazta, volt főispánként valóban igyekezett odahatni az ellenzék javára. Fellépésére a *Veszprémi Hírlap* a korábbinál is hevesebb támadást zúdított az ellenzékre.¹⁴⁹

Az 1922-es választásokon a devecseri választókerületben végül Rupert szerezte meg a legtöbb szavazatot (34,54%), mivel az EP javára szerzett 38,99% megoszlott Jókay-Ihász és Barcza között 2/3 és 1/3 arányban. Andrassy fellépése annyira hatásosnak bizonyult, hogy Tauffer 26,48%-ot szerzett, így vele írtak ki pótválasztást. Tauffer elkövette azt a hibát, hogy kommunistaként próbálta diszkreditálni Rupertet. Jókay-Ihász azonban szavazóit arra kérte, álljanak volt rabtársa és gyerekkori barátja oldalára. Az eredményekből látható, hogy az EP szavazatai gyakorlatilag fele-fele arányban osztódtak el. Rupert 9% különbséggel győzött, míg Rainprecht is mandátumhoz jutott Veszprémben. Az ellene intézett sajtókampány megfelelő előkészítés nélkül nem működött.¹⁵⁰

Alátámasztható, hogy a közigazgatáson keresztül igyekeztek befolyásolni a liberális jelöltek esélyeit a megyében is.¹⁵¹ Rupert a Nemzetgyűlésbe visszatérve választási erőszakról is beszámolt. Egy hozzákerült táviratból pontosan tudta, hogy az illetékes főispán ellene történő intézkedésre utasítást kapott és adott ki. A vármegye élére még 1922. március 23-án nevezték ki Magyar Károlyt főispánnak. A pótválasztások alkalmával biztosította Bethlent, hogy „mindent megteszünk” Rupert és a többi ellenérdekelttel szemben.¹⁵²

4.3. Súly a átalakult pártpolitikában

Az FKFP választásokon szerzett 6 mandátumból a kispazda képviselők – Rupert, Drozdy és Cserti – a felét szerezték meg. A két *homo novus* Hegymegi Kiss Pálon és Nagy Ernőn kívül csak a pártvezér mondhatta el, hogy nem kispazdapárti múlttal újra elnyert egy kerületet.

Azonban még 1922. szeptembere folyamán a volt kispazda politikusok Nagy Ernővel együtt kiléptek a pártból, később pedig követte őket többek közt Rainprecht is. Rupert utólag elutasította a vádat, hogy ő vezette volna ki egyes társait a pártból, valószínűbb, hogy Drozdy állt a háttérben, de Rupert szerint is feszült légkör uralkodott a pártban. Rassay ugyanis nem akart az októbristákkal pártfúziót végrehajtani.

¹⁴⁷ VF 197.

¹⁴⁸ Sipos József: A bethleni kétharmad. A Kispazdapárt kormányzópárttá bővítése és az 1922-es választások. 233.

¹⁴⁹ [Fassánok Gábor]: Választások előtt. VH, 1922. május 4.

¹⁵⁰ HVA II. 45.

¹⁵¹ Sipos József: A bethleni kétharmad 326.

¹⁵² MNL-VeML-IV-401.a.135 [1922–1923] 68.; VF 630.

Még 1922 októberében létrejött az *Ellenzéki Parlamenti Szövetség*. Ebben a széles baloldali ellenzéki összefogásban Rassay és Vázsonyi Vilmos is szívesen vett részt a szélsőjobboldal előretörésének leküzdésére. Egyúttal alapul szolgált a *Reformpárt* létrehozásának, mely 1923. február 16-án alakult meg Giesswein Sándor elnöklete alatt tömörítette a liberális kisgazdákat, oktobristákat és pártonkívülieket. Nem sokkal ezután viszont 1923. november 15-én meghalt Giesswein.¹⁵³ Politikai végrendelete szerint *Országos Kossuth Párt* néven folytatták működésüket. A december 5-i alakuló ülésen a párt elnökének Rupertet választották meg, ugyanakkor nem tartott Drozdy vele. Tehát 9-ből 3 mandátumot veszített a tömörülés 1924-re. Ezt Károlyi Mihály volt belügyminisztere, Nagy Vince részben csatlakozásával mérsékelte. 1924. március 20-án az eddig Batthyány Tivadar vezette '48-as párttal egyesülve létrejött az *Országos Függetlenségi Kossuth Párt*. Elnökségén Rupert Naggyal osztozott Batthyány leköszönésével. Vele és disszidens társai mellett csatlakozott még Horváth Zoltán és Dénes István is.¹⁵⁴

A párt lényegében tömörítette a másodvonalbeli oktobristákat, ugyanakkor nem kell rá szükségszerűen oktobrista pártként tekinteni. Programja megegyezett a Rassay-pártéval, ugyanakkor megjelent például az iskolareform igénye, távlati szempontként pedig az európai integráció. Utóbbi zászlóhordozója Rainprecht volt. Gróf Richard Coudenhove-Calergi, a Páneurópai Mozgalom alapítójának kérésére létrehozta a magyarországi szervezetet, melyhez többek közt Rupert is csatlakozott. Céljaik közt szerepelt többek közt egy újabb világháború elkerülése, illetve a Szovjetunió ellensúlyozása.¹⁵⁵

Rupert gondolkodásának markáns változásáról leginkább az *Öt év múltán. A Károlyi-kormány előzményei és céljai* című kötetben való megjelenése tanúskodik. Az 1918. októberi forradalom évfordulójára egy önálló fejezetekből álló kötetet jelentettek meg szereplőinek részvételével, mint Buza Barna, Fényes László vagy Nagy Vince. Rupert fejezete az *Egy lustrum távlatából* címet kapta. Úgy vélte, maga az októberi forradalom nem volt önmagában forradalom. Törekvéseit jónak véli, ugyanakkor azok végrehajtásában a hibát azok végrehajthatatlanságukban véli felfedezni, ugyanis sok év (például demokratizálás) munkáját akarták hamar pótolni. Az összeomlás és a valódi „szociális” forradalom legfőbb okázóját a polgárság tétlenségében látta, mivel a világháborút megelőző évtizedben elvesztette magyar nemzeti öntudatát. Helyébe egy „osztrák-magyar” öndefiníció lépett, mely a szűk demokratikus keretek között inkább kapcsolódott a jóléthez, mintsem a nemzeti önrendelkezés képességéhez. A dualista kormányokat okolja, amiért erőszakkal is egy olyan rendszert tartottak fenn, mely az ország felosztását a világháborúba való belépéssel valójában okozta. A szociális igények és a későn megindított demokratizálás végül a munkásság szabályszerűen bekövetkező

¹⁵³ Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010). Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok. I. (Pártok és politika) Szerk. Vida István. Budapest 2011. 249. (a továbbiakban: MPL)

¹⁵⁴ MPL 249–250. és 253.

¹⁵⁵ L. Nagy Zs.: Bethlen liberális 83.

hatalomátvételéhez vezetett. Rupert egyébként kijelenti, hogy az akkori események részvevőit nem akarja felmenteni, annál is inkább, mivel azok ellen foglalt állást már akkor is.¹⁵⁶

Ezt követően sorra veszi a kortársak kritikáit a korabeli vezetésről: *Miért tették le a fegyvert? Miért nem védekeztek? Miért kötöttek Belgrádban másik békét? Miért adták át a hatalmat bolsevikoknak?* Mindegyik kérdésben elutasítja a hazaárulás vádját. Az első három kérdést a fenti gondolatmenetből magyarázza, utóbbit pedig a Vix-jegyzék kapcsán a nacionalizmus ébredésével. Ezt a napjaiban is kitartó indulatot használja fel a forradalmak után berendezkedő rendszer. Rupert azonban úgy vélte, hogy a valóságban a szegénység okozója a Trianon utáni országban ennyi év távlatából a hatalmon lévő rendszer, mely ezért elfogja veszíteni befolyását. A rendszert ennél tovább nem provokálta.¹⁵⁷

Az októbrista pártalakulások egyébként 1923 végén és 1924 elején lejárató kampányok célpontjai lettek a múltat felidéző Károlyi-per miatt.¹⁵⁸ A párt egyik képviselője azonban sokkal kellemetlenebb helyzetben találta magát már 1922 őszén. Rupert vállalta Rainprecht Antal képviseletét, miután beperelte Baják Gyulát, a *Strum-féle országgyűlési almanach* szerkesztőjét. Az életrajzi adatokat nem adó képviselő életútjának maga Baják járt utána. Így került be az az információ is, miszerint a forradalmakban való részvétele miatt mondott le Rainprecht a Veszprémi Nemzeti Kaszinó elnökségéről. Az induló sajtóperben képviselője Rupert lett. Baják baráti kapcsolatokra hivatkozott, miszerint távol állt tőle a rosszindulat.¹⁵⁹

11 tanú jelent meg Rainprecht, 9 Baják oldalán, utóbbiak közt jelen volt Tihanyi Kiss Sándor ÉME elnök is. Ő és társai azt vallották, hogy a kaszinó jegyzőkönyvébe csak udvarias formaságból nem írtak semmi elmarasztalót Rainprechtről. Azonban feltett szándékuk volt őt eltávolítani szerepéért, ugyanakkor megalázní sem akarták, így informális úton szólították fel a távozásra. Mindezt a tagság egy kis része (azaz 15-20 tag) vitte keresztül arra hivatkozva, hogy sok nem veszprémi tag egyébként sem tudott volna az ominózus ülésen – 1919. szeptember 27-i – megjelenni a közviszonyok miatt. Első fokon végül elmarasztaló ítélet született Baják ellen 1924. április 1-én. Az ítéletükkel ezzel szemben a védelem javára ítélték 1925. február 16-án. Az ítéletet arra alapozták, hogy csak pár sort és nem az életrajz teljes kontextusát vizsgálták a törvényszéken. Az is leszögezésre került, hogy élelmezési népbiztosként történő alig 1 hónapos tevékenysége olyan napjaikban is elítélendő dolog, amiért le kellett mondania Rainprechtnek. Az ítéletet a Kúria is helybenhagyta október 27-én. Utóbbi két tárgyalás alkalmával Rupertet már helyettese pótolta az ügyvédi székben.¹⁶⁰

¹⁵⁶ VF 217–223.

¹⁵⁷ VF 224–229.

¹⁵⁸ L. Nagy Zs.: Bethlen liberális 68.

¹⁵⁹ BFL-VII-18d-1922-05/0468 – Rainprecht Antal pere Baján Gyula ellen

¹⁶⁰ Uo.

5. A liberális ellenzéki politikus

5.1. Rupert az utolsó Nemzetgyűlésben

Az 1922. június 16-ra összehívott és június 19-én összeülő törvényhozásban Rupertet újfent az igazságügyi és a mentelmi bizottságokba választották be az első ülés szak idejére.¹⁶¹ Ellenzékiként még inkább felértékelődött a bizottsági munka, melyben Rupert továbbra is szakemberként vehetett részt, hisz ezek a szervek továbbra is befolyásolták a Nemzetgyűlés működését, a kormány munkáját. Bethlennek ekkor még igyekeznie kellett erős elnököket állítani élükre azok befolyásolására. Ugyan így tanúskodik ez Rupertnek a pártjában elfoglalt jelentőst szerepéről is. Az adott pártból általában annak vezetője vagy egy jeles politikusa került be, mely egy szűkebb pártkörben új, más megvilágítást ad jelentőségének. Ez alkalommal többek közt Rassay Károllyal osztotta meg előbbi két bizottságot.¹⁶² A második ülés szak kezdetét (1924. december 12.) követő napon utóbbiak mellett az ideiglenesen létrehozott „szanálási törvények végrehajtását ellenőrző bizottságba” is beválasztották.¹⁶³ 1926. január 21-én beválasztották többek közt „a frankhamisítási bűnügy politikai vonatkozásainak megállapítására hivatott parlamenti bizottság” 25 tagja közé. Beárnyékolja a dolgot, hogy Bethlen feltehetően csak a titoktartási kötelezettség miatt nem állt útjába az ellenzéknek létrehozásában.¹⁶⁴

Nem egészen 4 évvel a frankhamisítási botrány előtt Rupert még Jászi Oszkár egyes nézeteit ellenezte. 1922 augusztus-szeptember folyamán került megrendezésre az Interparlamentáris Unió XX. konferenciája Bécsben. A magyar emigráns lapok újságírói kapva az alkalmon, augusztus 28-án több magyar ellenzéki képviselővel is riportot készítettek. Míg Drozdy nyilatkozatát exkluzív a *Jövőnek* szánta, addig Giesswein és Rupert más lapoknak is nyilatkozott. A konferencián a megjelent képviselők között Jászi Oszkár és Károlyi Mihály politikáját propagáló röpiratokat osztottak szét. Erre az akcióra reflektálva, Rupert markánsan elítélte az oktobrista emigrációt, mivel az szerinte a külfölddel szemben bomlassza az ország hírnevét. Úgy fogalmazott, hogy „likvidálni kell végre az emigrációt” olyan értelemben, hogy ha a kormány nem akarja azt, – a kommunisták kivételével – maguknak kell így dönteniük, hisz lelkileg maguk is honvágyban szenvednek. Egyúttal elvetette azt is, hogy szándékosan tették volna az országot 1918-ban tönkre. Rainprecht is hasonlóan nyilatkozott.¹⁶⁵ Jászi elítélte Rupert kijelentését. *Rupert Rezső elmélete* címmel az általa szerkesztett *Bécsi Magyar Újságban* válaszolt, miszerint ezzel az ország téves belpolitikába történő elzárkózását támogatja csak. Elképzelhetetlennek tartja, hogy olyan emberek, mint akár Rupert a fehérterror embereivel tartsanak.¹⁶⁶

¹⁶¹ Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója. VIII. Budapest 1924. 19–20. (a továbbiakban: NN 1922.)

¹⁶² *Püski L.*: A Horthy-korszak 112–114.

¹⁶³ NN 1922. VIII.18–19.

¹⁶⁴ NN 1922. XXXVIII. 373.; *Püski L.*: A Horthy-korszak 109.

¹⁶⁵ *Diószeghy Tibor*: Nemzetgyűlési képviselők az emigrációról. *Jövő*, 1922. augusztus 29.

¹⁶⁶ VF 631–634.; Jászi 304–305.; Lásd még: *Jászi Oszkár*: Rupert Rezső elmélete. BMÚ, 1922. augusztus 30.

A választ Rupert egészen december 18-ig halogatta, ekkor azonban a Nemzetgyűlésből üzent. Kihangsúlyozta, hogy bár politikájával nem ért egyet, Jászinak igenis tiszteli egyenes jellemét és azt, hogy kiállt akkor cselekedni, amikor más nem tette.¹⁶⁷ Az emigráns politikus ennek egyébként nagyon megörült. Rupertnek jól látta azt is, hogy a beteg, édesanyját is otthonhagyó polgári radikális nagyon szenvedett száműzetésében.¹⁶⁸ Rupertről úgy gondolták, hogy közvetlen kapcsolat fűzte az emigrációhoz. Tény, hogy személyét számontartották köreik potenciális támogatójukként, de közvetett kapcsolatról is csak bajosan lehetne beszélni.¹⁶⁹

5.2. Hozzászólása a frank-ügy egy „szálához”

A frankhamisítási botrány 1925. december 14-ét követően robbant ki, amikor Amszterdamban a holland hatóságok őrizetbe vették Jankovich Arisztid vezérkari ezredes. Jankovich ezredes része volt annak a szerveződésnek, mely 1922-től kezdődően azon dolgozott, hogy hamis francia valuta terjesztésével aláássa a francia gazdaságot. Céljuk a trianoni békeszerződés megbosszulása volt lényegében. Mészáros Gyula pénzhamisító tervét kezdetben herceg Windischgrätz Lajos karolt fel. 1923-tól vagy már korábban csatlakozott többek közt Gerő László őrnagy (Teleki Pál ismerőse), Rába Dezső (a herceg titkára), Nádosy Imre (rendőr főkapitány) és még sokan gyanúba keveredtek vagy elő is állítottak.¹⁷⁰

Az ügy kirobbanását követően nem sokkal 1926. február 2-án Rupert nyilatkozott a *Pesti Hírlap*nak a fejleményekről.¹⁷¹ Megnevezte azok körét, akik az általa megismert információk alapján szerinte a „pénzhamisítás vezérkara” voltak. A már említett neveken kívül Zadravecz Istvánt is sorra vette mint „utánoztatót”, „megrendelőt”. Érintettsége kapcsán nem a hamis bankjegyek megáldását rótta fel neki,¹⁷² hanem a résztvevők felesketésében tett központi szerepét. Emellett bírálta még a frankhamisítás ügyében kelt vádiratot is pontatlansága miatt a részvevők szerepét illetően. Zadravecz gyakorlatilag azonnal beperelte Rupertet, február 8-án már folyamatban volt az ügy. A védelmet Rassay Gyula, Rassay Károly szintén ügyvéd öccse látta el.¹⁷³

A Budapesti Királyi Törvényszék előtt Rupert nem adott mást elő, mint amit – el is ismert, hogy – leírt. A bíróságon felolvasták a Zadraveczre vonatkozó részét a frank-per vádiratának. Az ügyészség bűnrészessége miatt indított eljárást ellene, mivel a hamisítványokat otthonában tárolták, minőség szerint rendezték, amiben ő is segédkezett, majd a forgalomba hozatal kapcsán részt vett egy megbeszélésen. Rupert ezzel szemben azt állította, hogy Zadravecz az ügy kulcsfigurája volt. Mivel az ellenkezőjét más módon pedig nem tudta

¹⁶⁷ NN 1922. VII. 103–104.

¹⁶⁸ VF 634–636.; Jászi 330–331.; Lásd még: *Jászi Oszkár*: Személyes kérdésben. BMÚ, 1922. december 21. 3.

¹⁶⁹ Károlyi Mihály levelezése 1921–1925. II. Szerk. Hajdu Tibor. Budapest 1990. 131. és 650–653.

¹⁷⁰ *Ablonczy Balázs*: A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések. Múltunk 3. (2008) 1. sz. 29–36.

¹⁷¹ Lásd: *Sz.n.*: Az ellenzéki pártok vezetői a vádiratról és a kormány helyzetéről. *Pesti Hírlap*, 1926. február 2. 7.

¹⁷² *Ablonczy Balázs*: A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések 37–38.

¹⁷³ BFL-VII-18d-1926-05/0664 – Zadravecz István pere Rupert Rezső ellen

bizonyítani, első fokon 1927. április 9-én ki is kellett mondani bűnösségét, ugyanis közhivatalnokot kevert gyanúba.¹⁷⁴

Dáner Béla ügyvéd által az ítélet súlyosbítását kérték. Ekkor már Hajós Kálmán ügyvéd képviselte Rupert ügyét. Saját védelmében az alperes bizonyítékokat akart felvonultatni az ítélőtábla előtt. Kérte a frank-per Zadraveczre vonatkozó vádiratát, hogy bizonyítsa a felesketés tényét. Kérte a már említett, az ügygel foglalkozni hivatott parlamenti bizottság iratait is, emellett a Magyar Távirati Iroda hivatalos és félhivatalos közleményeit. Továbbá kérte Peidl Gyula és Hegymegi Kiss Pál képviselők behívását, hogy bizonyítsák, Bethlen István kérte őket, késleltessék Zadravecz letartóztatását. Mivel későn folyamodott a „valóság bebizonyításához”, ezeket nem engedték. Jelezték, hogy még az általa kritizált Zadravecz elleni vádiratot is elutasították már 1926. március 17-én, részt sem vett az ügyben. 1927. november 26-án helybenhagyták az elsőfokú bíróság ítéletét. Ugyanígy az alperesre vonatkozó enyhítő körülményeket is, nevezetesen a büntetlen előéletet és az ügy körüli izgalmat. A megállapított pénzbüntetés összesen 240 pengő volt. Ez igen alacsony jóvátételi kötelezettség volt számára.¹⁷⁵ Sajtóperek kapcsán általában olyan esetekben szabnak ki jelképes összegeket, melyekben a vád/védelem bár megáll – jó esetben jogilag –, erkölcsileg azt nem támogatják.¹⁷⁶ Ma már biztosra vehető, hogy Teleki Pált büntetőjogi, míg Bethlen István miniszterelnököt politikai felelősség terhelte az ország hírnevét valóban csorbító ügyben.¹⁷⁷

5.3. Az 1926. évi választások

Az 1926. decemberi választásokon az egész baloldali ellenzék vereséget szenvedett. Még az addig visszahúzódó Vázsonyi Vilmos és pártja is nagy erővel vett részt a kormány elleni kampányban. A frankhamisítási botrány ellenére mégis nagyobbak bizonyult a konszolidáció iránti vágy, illetve Bethlen intézkedései is elismerésre találtak a szavazók részéről. A botrány kapcsán pont kompromittálta az ellenzék, hogy külföldről várták a segítséget kormánybuktatására.¹⁷⁸

Rupert elvesztette Rainprecht tevőleges támogatását. Már Baják elleni perének a legelején az összeomlás jeleit mutatta, egészségügyi okokra hivatkozva nem is indult ekkor.¹⁷⁹ Ennek következtében elmaradt a *Veszprémi Hírlap* lejárató kampánya, Rupert ellen nem merhettek hangolni.

¹⁷⁴ Uo.

¹⁷⁵ Uo.; A meghatározásban elsődleges irányadó volt ilyenkor a pereszes vagyoni helyzete. Rupertnek ugyanakkor nem élt szerény körülmények között. 1926-ban 22 423 300 korona egyenes adót fizetett, ami a valutareformot követően átszámítva 1794 pengő. 1941-re ez az összeg 3 995 pengőre nőtt; Sz.n.: Veszprémvármegye virilisei. (Folytatás.). VH, 1926. november 14. 6.; Veszprém város képviselőtestületében így a nyolcadik legtöbb adózó volt; V.172.a.140. Közgyűlési jegyzőkönyvek 1941. évről

¹⁷⁶ Sipos Balázs: Sajtó és hatalom a Horthy-korszakban. Politika- és társadalomtörténeti vázlat 116.

¹⁷⁷ Ablonczy Balázs: A frankhamisítás 42–43. és 56.

¹⁷⁸ Lásd: 5. lábjegyzet

¹⁷⁹ Sz.n.: Elítélték Rainprecht rágalmozóját. V, 1924. április 2. 4.

Ellene az eddigieknél kompetensebb Schandl Károly földművelési államtitkár indult az EP-től, aki végül a szavazatok 70,16%-át szerezte meg.¹⁸⁰ A napirenden levő választási csalások mellett a Rupert által leírt csendőri erőszak sem lenne meglepő, ugyanakkor tényleges megtörténtükre nincs adat.¹⁸¹

Mandátumának megmentésére már a fővárosban sem volt hely. Vázsonyi az év folyamán az öt nyílt utcán ért inzultust követően nem sokkal meghalt. Az ezt követően bomlani kezdő NDP-vel a Rassay-párt lépett pártfúzióra, mely alakulat kiszorította az OFKOP-ot Budapestről.¹⁸² Ez év december elején Rupert még Ugodon kísérelt meg indulni gróf Jankovich-Besán Endre ellen, de nem kapott elegendő ajánlást.¹⁸³

6. Összefoglalás

Rupert Rezső politikai pályáját kezdetben három személyes tapasztalat határozta meg. Elsőként gimnáziumi tanulmányai, ahol feltehetően erős '48-as szellemiséget kapott. Ebben azt oktatás szerepét alátámasztani látszanak a kortárs Rassay és Budaváry visszaemlékezései is.¹⁸⁴ Hasonlóan fontos volt az Edvi Illés Károlynál töltött gyakornoki munka és az azt követő veszprémi években szerzett kapcsolatok. Azt nehéz lenne megmondani, hogy pontosan milyen nézeteket is vallott a háború előtt, illetve Rainprechten kívül milyen hasznos kapcsolatokat sikerült átmentenie. A háború alatt és után egyértelműen dualizmus kritikus lett, leginkább a demokratizálás igényének vonalán. Ezt a vágyát a kezdeti ellenforradalmi berendezkedés is pont úgy kielégítette mint az októberi forradalomé.

Amennyiben Károlyi Mihály bukását kívánta volna már 1918. novemberétől, azt demokratikus úton akarhatta csak. Amellett, hogy szerepet vállalt rendszerében is, ezen felül a kialakult *status quo* lételemének tartotta személyét még decemberben is. Az viszont tény, hogy Károlyi személyével annak 1919. március 20-i lemondása után nem békült meg a '20-as években igazán. Annak ellenére, hogy októbrista pártvezér is lett, nem kellett az ország jövőjét vele elképzelnie, ahogy az itthon maradt '48-as vezetők is tették. Láthattuk, hogy Marxban is Jásziban is képes volt valamiféle egyenes jellemet tisztelni, de még az *Öt év múltán*-ban sem emlékszik meg személyéről – ahogy egy konkrét személyről sem. Utóbbi kötet egyébként hatalmas hozzáállásbéli változást mutat, hisz korának összes általa említett ellenforradalmi témáját feszegeti oly módon, ami leginkább a kortárs történészek álláspontja felé mutat.¹⁸⁵

Elfordulásának okát „októbertől” a Tanácsköztársaság alatt elszenvedett sérelmekben kell keresni. Más szempontból egyébként nem lehet igazán megkülönböztetni az előtti-utáni politikai karaktert. Nem volt

¹⁸⁰ HVA II. 67.

¹⁸¹ Sz.n.: Táviratok Rupert Rezső és Strausz István küzdelmeiről. U, 1926. december 10. 4.

¹⁸² L. Nagy Zs.: Bethlen liberális 178–179.

¹⁸³ Sz.n.: A megyebeli választások. PH, 1926. december 11. 2.

¹⁸⁴ L. Nagy Zsuzsa: Egy politikus polgár portréje. Rassay Károly (1886–1958). Budapest 2006. 17.

¹⁸⁵ Lásd: *Hatos Pál*: Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és az őszirózsás forradalom története. (Modern magyar történelem) Debrecen 2018.²

központi szereplője a forradalmaknak, sőt, az ellenforradalom résztvevője volt, így kiskgazdaként nem lett volna problémája beilleszkedni az 1919/1920-tól kiépülő rendszerben.

Liberalizmusa azonban csak hozzávetőleges még az utóbbi idézett időszakban, hiszen csak a meglévő törvények és jogelvek betartását szorgalmazta, ugyanakkor nehéz lenne megmondani, hogy a „zsidókérdésről” pontos mikor és mit gondolt. Bizonyos szemszögből a kurzusnak való megfelelés kényszeréről is beszélhetünk ekkor. A felsorolt esetekből csak egyszer ellenzett javaslatot elvont elvekre alapozva. Többször igyekezett inkább gyakorlati megfontolások mentén a diszkrimináció enyhítésére szólítani. Egyértelműen elkülöníthető persze azoktól az antiszemita radikálisoktól (ÉME) és törvényalkotóktól (Teleki), akik kisebb társadalmi-gazdasági változásokat akartak elérni, bár utóbbiakkal lehet kompromisszumkészebb volt.

Másik kapcsolódó kérdés liberalizmusához köztársaságpártisága. Elképzelhető, hogy Drozdy titokban tudott elképzeléseiről, ugyanakkor a nyilvánosság felé csak azt kommunikálta, hogy számára csak egy demokratikus berendezkedés létrehozása a fontos.¹⁸⁶

Az *Új Nemzedék*ben kitalált „Ruppertek”-féle politikai típus dehonesztáló célzata ellenére azért remek számunkra, mivel kifejeződik benne Rupert személyének nyughatatlansága, újszerűsége.¹⁸⁷ Egyfészt már-már obstrukcióig hosszú beszédekkel mondott. A vármegyei politikába a forradalmak alatt, az országosba csak azokat követően csatlakozott. Balra tolódását azonban pont az ehhez hasonló, 1920 nyarán indított lejáratások idézték elő. Innentől kezdte igazán támadni a szélsőjobbot, változott meg attitűdje.

Ha a Kiskgazdapárt megvédi vagy legalább nem enged elveiből, akkor sose jutott volna el a Kossuth-pártig. Előbbi elmulasztották 1920 nyarán, pedig csak annyit tett, hogy olyan kellemetlen kérdésekkel foglalkozott, mint a kormányzó jogkörei vagy az internálótáborok.¹⁸⁸

Mindig egy vezéregyeniséggel igyekezett tartani. A vármegyében Rainprecht Antal, aztán nagyatádi és sokorópátkai Szabó István, Apponyi Albert és végül Giesswein Sándor. Csak akkor lett pártvezér, miután Drozdy is távozott köréből. Nagy Ernő az 1922-es választások idején saját röpiratában fontosabbnak tartotta személyét Drozdynál a Rassay-pártban.¹⁸⁹ Késői kiválása a Kiskgazdapártból talán abból adódhat, hogy sokáig a két Szabó István között ragadt annak ellenére, hogy a pártban nem kívánt lett. Ezt követően a liberális ellenzék könnyen befogadta, hiszen mindig is korrekten viszonyult tagjaihoz, úgy belföldön, mint az emigrációhoz.

¹⁸⁶ VF 170–171.; NN 1920. VII. 34–35.

¹⁸⁷ Sz.n.: A ruppertek. ÚN, 1920. június 11. 1.

¹⁸⁸ MNL-OL-K 148-1922-13-818.

¹⁸⁹ MNL-OL-K-149-1922-10

A liberalizmusával kapcsolatos ellentmondások mindenesetre fakadhatnak a dualizmuskori liberalizmus visszásságaiból is. Pálfordulásait illetően pedig nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a forradalmakat követően közéleti személyiségek sora (Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Kmoskó Mihály) fordult átmenetileg egyenesen a gyűlöletpolitika irányába. Ebben a vonatkozásban és a demokratizálódás következetes híveként Rupert Rezső – egy kis csoport élén – valóban a tárgyalt időszak egyre inkább háttérbeszoruló liberális politikusa volt.

7. Bibliográfia

7.1. Források

7.1.1. Elsődleges források

7.1.1.1. Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára – BFL

BFL-VII-5c – Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék iratai, Büntető perek iratai

BFL-VII-18d – Budapesti Királyi Ügyészség iratai, Büntetőperek iratai

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára – MNL OL

MNL-OL-K-148 – Belügyminisztériumi Levéltár, Elnöki iratok

MNL-OL-K-149 – Rezervált iratok

Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Vármegyei Levéltára – MNL VML

MNL-VeML-IV-401.a. – Veszprém vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, Jegyzőkönyvek

MNL-VeML-V-172.a. – Veszprém város Tanácsának iratai, Tanácsülési jegyzőkönyvek

Akadémiai Levéltár – AL

AL-VIII-224-II. – Drozdy Győző: Memoárok

7.1.1.2. Folyóiratok és napilapok

Bécsi Magyar Újság [BMÚ], 1922

Hírek a sebesültekről és betegekről [HSB], 1915–1916

Új Barázda [ÚB], 1919–1921

Új Nemzedék [ÚN], 1920

Veszprémi Hírlap [VH], 1899-1926

Világ [V], 1920–1924

7.1.1.3. További elsődleges források

Az 1920. évi február hó 16-ra összehívott Nemzetgyűlés irományai. I. Budapest 1920.

Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója. I–XI. Budapest 1920.

Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója. VII–XXXVIII. Budapest 1924.

Nemzetgyűlési almanach 1920–1922. A Nemzetgyűlés tagjainak életrajzi adatai. Szerk. Vidor Gyula. Bp. 1921.

Nemzetgyűlési almanach [1922–1927]. Szerk. Lengyel László–Vidor Gyula. Budapest. 1922.

Országgyűlési almanach. Az 1939–44. évi országgyűlésről. Szerk. Haeffler István. Budapest 1940.

7.1.2. Másodlagos források

A kegyes-tanítórend vezetése alatt álló veszprémi róm. kath. főgimnázium értesítője az 1898-1899. tanévről. Közzéteszi Takács József. Veszprém 1899.

Anton Rainprecht: Die Geschichte der adeligen Familie Rainprecht zu Purbach, zu Donnerskirchen und zu Veszprem. Ein Bericht an Robert Michlits, Pfarrer zu Donnerskirchen, Betreuer unserer Grabdenkmäler. Bécs 1980.

Edvi Illés Károly: A parlamenti szólásszabadság. Székfoglaló értekezés. Budapest 1903.

7.1.3. Forráskiadványok

A „vidéki fiskális” Rupert Rezső. Publicisztikák, nemzetgyűlési felszólalások, interpellációk, képviselői indítványok és írások Rupert Rezsőről. Szerk. Földesi Ferenc. (Veszprémi Szemle Könyvek 12.) Veszprém 2019.

Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai. Szerk. Paksy Zoltán. [Budapest] 2007.

Károlyi Mihály levelezése 1905–1920. I. Szerk. Litván György. Budapest 1978.

Károlyi Mihály levelezése 1921–1925. II. Szerk. Hajdu Tibor. Budapest 1990.

Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. II. A választások története és politikai geográfiája. Budapest 2001.

Mihályfi József–Rupert Rezső: A veszprémi túság története. (Veszprémi Szemle könyvek 10.) Veszprém 2017.²

7.2. Szakirodalom

Ablonczy Balázs: A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések. Múltunk 3. (2008) 1. sz. 29–56.

Buzás József: Veszprém vármegye közigazgatása az 1918–1919. évi polgári demokratikus forradalom első két hónapjában. (Jogtörténeti értekezések 5.) Budapest 1973.

Eric Hobsbawm: Age of Extremes. The Short Twentieth Century, 1914–1991. London 1995.²

Fábián Máté: Egy fajvédő főispán a Horthy-korszakban. Borbély-Maczkó Emil (1887–1945). (Sziluett. Korszerű történelmi életrajzok) Pécs-Budapest 2020.

Gergely Jenő: Titkos választás és ellenforradalom –1920. In: Parlamenti választások Magyarországon 1920–2010. Szerk. Földesi György–Hubai László. Budapest 2010.³

Hatos Pál: Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és az őszirózsás forradalom története. (Modern magyar történelem) Debrecen 2018.²

Kóródi Máté: Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg tiszti különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról. (Clio Kötetek) Budapest 2020.

L. Nagy Zsuzsa: Bethlen liberális ellenzéke. A liberális polgári pártok, 1919–1931. Budapest 1980.

L. Nagy Zsuzsa: Egy politikus polgár portréje. Rassay Károly (1886–1958). Budapest 2006.

Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010). Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok. I. (Pártok és politika) Szerk. Vida István. Budapest 2011.

Nagy Szabolcs: A „klerikális reakció” egy fészke a kommün alatt. A Tanácsköztársaság Veszprémben. In: Vörös és fehér uralom hátszaga. 1919 vidéken. Szerk. Nagy Szabolcs (A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára kiadványai 30.) Veszprém 2013. 9–24.

Nagy Szabolcs: Muli püspök temet. Tanácsköztársaság Pápán. Pápa 2016.

Nagy Szabolcs: Veszprém 1919. évi román megszállása. In: Veszprémi Szemle 25. (2023) 4. sz. 449–459.

Pákozdi Éva Szilvia: A Veszprémi Hírlap és alapítója a sajtó aranykorában és a politika viharában. Veszprémi Szemle. 19. (2017) 2. sz. 75–86.

Püski Levente: A Horthy-korszak parlamentje. (A magyar országgyűlések története) Budapest 2015.

Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Budapest 2005.³

Sipos Balázs: Sajtó és hatalom a Horthy-korszakban. Politika- és társadalomtörténeti vázlat. Budapest 2011.

Sipos József: A bethleni kétharmad. A Kisgazdapárt kormányzópárttá bővítése és az 1922-es választások. Szeged 2020.

Ungváry Krisztián: A Horthy-rendszer antiszemitizmusának mérlege. Diszkrimináció és szociálpolitika Magyarországon, 1919–1944. Budapest 2017.³